

Haalbaarheidsonderzoek MKBA

ONDERZOEK NAAR DE MOGELIJKHEDEN TOT HET UITVOEREN VAN
MAATSCHAPPELIJKE KOSTEN-BATENANALYSES (MKBA'S)
BINNEN HET PROGRAMMA VERDERE INTEGRATIE OP DE ARBEIDSMARKT (VIA)

Ahmed Hamdi
Merel Kahmann



Haalbaarheidsonderzoek MKBA Leertraject statushouders Alliander

Onderzoek naar de mogelijkheden tot het uitvoeren van maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA's) binnen het programma Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt (VIA)

Ahmed Hamdi

Merel Kahmann

Utrecht, juli 2019

Inhoud

Managementsamenvatting	3
1 Inleiding	6
1.1 Achtergrond	6
1.2 Doel en vraagstelling	6
1.3 Leeswijzer	7
2 Onderzoeksaanpak	8
2.1 Maatschappelijke kosten-batenanalyse	8
2.2 Bepalen effecten	10
3 Leertraject statushouders Alliander	11
3.1 Inleiding	11
3.2 Projectalternatief	11
3.3 Nulalternatief	12
4 Te verwachten effecten	17
4.1 Inleiding	17
4.2 Bepalen van de effecten: EffectenArena	17
4.3 Hoofdeffecten voor in MKBA	19
5 Haalbaarheid doorrekening effecten	21
5.1 Inleiding	21
5.2 Basis van de doorrekening: effectiviteit van het project	21
5.3 Uitwerking van de haalbaarheid van het doorrekenen van de effecten	23
5.4 Deelnemers / statushouders	23
5.5 Overheid (gemeente en Rijk)	28
5.6 Alliander	31
5.7 Bredere samenleving / overige	33
6 Eindbeoordeling en conclusies	34
Literatuur	36

Achtergrond en doel van de haalbaarheidsstudie

Er ligt een grote opgave voor het creëren van een meer inclusieve arbeidsmarkt. Met het Programma 'Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt' (VIA), zet het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in op het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van Nederlanders met een migratieachtergrond. De nadruk van het programma ligt niet op wetgeving of subsidiëring, maar op het ondersteunen en evalueren van vernieuwende aanpakken in de praktijk. Het ministerie kiest qua aanpak voor 'evidence-based' beleid. Daarom heeft het ministerie ervoor gekozen om voor twee bestaande projecten de uitvoerbaarheid van een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) te onderzoeken. Voorliggend rapport betreft het Leertraject statushouders van Alliander, waarin tien statushouders worden opgeleid en aan het werk gaan als monteur.

Het doel van deze haalbaarheidsstudie is om inzichtelijk te maken of een MKBA of soortgelijke studie, naar de kosten en de baten, tot de mogelijkheden behoort. Daarbij is het van belang een helder beeld te geven van de mate waarin de verschillende maatschappelijke effecten van het project goed doorgerekend kunnen worden en welke niet. Op basis van deze inzichten kan een onderbouwde keuze gemaakt worden over het laten uitvoeren van een vervolgstudie.

Leertraject statushouders van Alliander

Energie netwerkbedrijf Alliander heeft een groeiend tekort aan technisch geschoolde werknemers. Voor het creëren van een pool van geschikt technisch personeel heeft Alliander een project opgezet waarin, tot nu toe een eerste groep van tien statushouders, een leerwerktraject heeft doorlopen. kreeg. Dit leerwerktraject bestaat uit een technische opleiding en stage, waarin de statushouders worden opgeleid tot monteur. Ook krijgen alle deelnemers die slagen een arbeidsplaats aangeboden. Naast een zorgvuldige selectie van kandidaten biedt Alliander persoonlijke begeleiding gedurende het traject en waar nodig wordt extra ondersteuning geboden. Bijvoorbeeld in de vorm van rijlessen en extra taallessen.

Maatschappelijke kosten-batenanalyse

Een maatschappelijke kosten-batenanalyse brengt in de breedte de investeringen en opbrengsten voor de samenleving van een project in beeld. Om te meten wat de investeringen en opbrengsten van het project zijn, is het van belang het meest waarschijnlijke alternatief te bepalen. Wat is de meest aannemelijke situatie (het nulalternatief), in het geval het leertraject statushouders er niet zou zijn? Alliander zou, naast de reguliere werving, inzetten op de werving van andere groepen met een afstand tot de arbeidsmarkt, waaronder de werving van Oost-Europese arbeidsmigranten. Het is de verwachting dat zonder het project het merendeel van de tien statushouders, die nu hebben deelgenomen, (nog) een bijstandsuitkering zou ontvangen of steeds wisselende baantjes zouden hebben.

Bepalen effecten en mogelijkheid tot doorrekenen

In deze haalbaarheidsstudie naar een MKBA zijn de te verwachten effecten in beeld gebracht. Dit hebben we gedaan door middel van een literatuurstudie, gesprekken met stakeholders en een interactieve bijeenkomst met de betrokken partijen. Tijdens de interactieve bijeenkomst zijn met gebruikmaking van het analyse instrument de 'EffectenArena', de activiteiten en verwachte effecten van het project geïnventariseerd.

Op basis van literatuuronderzoek zijn de effecten onderbouwd en is per effect beschreven welke informatie nodig is, om een inschatting te maken van de haalbaarheid hiervan.

Hierbij maken we gebruik van beoordelingen van + tot en met ++++:

1. + Alleen kwalitatieve beschrijving van de baten, geen doorrekening.
2. ++ Berekening gebaseerd op inschattingen en kengetallen, alleen indicatie orde van grootte baat.
3. +++ Berekening op basis van harde gegevens en ervaringsgetallen, kengetallen en inschattingen.
4. ++++ Berekening op basis van harde gegevens en ervaringsgetallen van elders en kengetallen.

Tabel 0.1 geeft een overzicht van de beoordeling van de haalbaarheid van de doorrekening per effect.

Tabel 0.1. Overzichtstabel met alle effecten en de beoordeling van de haalbaarheid van de doorrekening

Nr.	Effect	Haalbaarheid doorrekening
<i>Deelnemers</i>		
1	Hoger inkomen	+++ / ++++
2	Betere kwaliteit van leven	++ / +++
3	Actieve maatschappelijke participatie (NB: dit effect heeft veel overlap met de voorgaande twee effecten)	+ als zelfstandig effect +++ als onderdeel van de twee bovenstaande effecten
<i>Gemeente</i>		
4	Lagere kosten zorg en hulpverlening	++
5	Lagere kosten uitkering	+++ / ++++
6	Lagere kosten arbeidsmarkttoeleiding	+++ / ++++

Nr.	Effect	Haalbaarheid doorrekening
<i>Bedrijven</i>		
7	Lagere wervings- & selectie- en opleidingskosten	+++
8	Verminderde productiviteit stagebegeleider	++ / +++
9	Versterking bekendheid en imago Alliander	+
<i>Overige effecten (samenleving)</i>		
10	Meer draagvlak / acceptatie vluchtelingen	+
11	Meer kennis en tools voor aanpak en doelgroep	+

Eindbeoordeling en conclusies

Een doorrekening van de maatschappelijke kosten en baten van het project is uitvoerbaar. Vier belangrijke effecten kunnen relatief goed worden berekend en van de omvang van drie andere effecten kan een richting / indicatie worden gegeven. Vier effecten kunnen alleen kwalitatief worden beschreven. Voor een volledige MKBA, conform de daarvoor geldende richtlijnen (zie ook hoofdstuk 2), dient de gebruikte input voldoende hard onderbouwd te worden. Bij een deel van de effecten van het Alliander traject statushouders kan hier niet volledig aan worden voldaan (in ieder geval de effecten met een beoordeling +, ++ en ++/+++). Voor de doorrekening van alle effecten zijn immers de nodige aannames en inschattingen nodig. De uitkomsten hebben daardoor een bepaalde mate van onzekerheid en zullen vooral de richting van het maatschappelijk rendement in een bandbreedte weergeven. Dit geldt overigens voor veel studies naar maatschappelijke kosten en baten in het sociaal domein (incl. arbeidsmarkt). Toch kan een berekening van de maatschappelijke kosten en baten volgens de basisprincipes van de MKBA methodiek, in ieder geval in belangrijke mate, inzicht bieden in de richting

van de kosten en baten van het project. Het is daarbij aan te raden om te werken met bandbreedtes om op deze manier recht te doen aan de onzekerheden die er zijn. Dit biedt ook houvast voor de manier waarop de uiteindelijke uitkomsten geïnterpreteerd kunnen worden.

Een mogelijk interessant alternatief voor betrokken partijen is een meer financieel ingestoken analyse. In een dergelijke analyse wordt alleen naar de effecten gekeken die financiële gevolgen hebben. Met andere woorden, welke specifieke effecten binnen het project leveren besparingen op en welke effecten brengen kosten met zich mee? Dit betreft dan naast de directe uitvoeringskosten van het project in ieder geval de effecten:

- 5 Lagere kosten uitkering.
- 6 Lagere kosten gemeenten arbeidsmarkttoeleiding.
- 7 Lagere wervings- & selectie- en opleidingskosten Alliander.
- 8 Verminderde productiviteit stagebegeleider Alliander.

Voordeel van deze onderzoeks aanpak is dat deze effecten allemaal relatief goed door te rekenen zijn. Daarnaast hebben deze effecten vooral betrekking op de twee centrale beslissende partijen: de gemeente (die moet instemmen om gedurende een deel van het leertraject een eventuele uitkering door te laten lopen) en Alliander als werkgever, initiatiefnemer en primaire financier van het project. Het nadeel is echter dat belangrijke effecten zoals een betere kwaliteit van leven, buiten de analyse gehouden worden. Wel zouden de overige effecten kwalitatief kunnen worden uitgewerkt. Hierbij zou ook in kwalitatieve zin een indicatie van de impact van het effecten gegeven kunnen worden.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Er ligt een grote opgave voor het creëren van een meer inclusieve arbeidsmarkt. Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond zijn bijna drie keer zo vaak werkloos als Nederlanders zonder migratieachtergrond¹. En van de asielstatushouders heeft slechts 57% na vijftien jaar in Nederland een baan (gedefinieerd als betaalde baan voor meer dan acht uur per week), ten opzichte van 80% van de autochtone bevolking.

Werkloosheid zorgt bij deze groepen niet alleen voor economische afhankelijkheid, het belemmert ook de integratie, gezondheid en deelname aan de samenleving. Mensen zonder werk voelen zich minder snel thuis in Nederland en waarderen de samenleving minder dan mensen met een baan.²

Het Programma Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt (VIA) van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid pakt dit vraagstuk aan en bestaat uit experimentele pilots met werkgevers, gemeenten en scholen. De krapte op de arbeidsmarkt creëert ruimte voor nieuwkomers op de arbeidsmarkt: een window of opportunity om het onbenut arbeidspotentieel aan te boren. De nadruk van het programma ligt niet op wetgeving of subsidiëring, maar op het ondersteunen en evalueren van vernieuwende aanpakken in de praktijk.

Omdat het ministerie qua aanpak kiest voor evidence-based beleid is in het kader van de voorbereiding op de pilots van VIA met deskundigen gesproken over de mogelijkheid en wenselijkheid om maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA's) in te zetten voor een gedegen analyse van de (financiële) effecten van beleidsinterventies.

Voordat hiertoe kan worden besloten ontstond behoefte aan inzicht in de uitvoerbaarheid van dergelijke studies voor mogelijke VIA projecten en het type resultaten dat dit kan opleveren. Het ministerie heeft het Verwey Jonker Instituut daarom gevraagd om voor twee projecten een haalbaarheidsstudie uit te voeren. Hierbij is gekozen voor een project van een bedrijf en een project van een gemeente. Voorliggend rapport betreft het Leertraject statushouders van Alliander, waarin tien statushouders worden opgeleid en aan het werk gaan als monteur.

1.2 Doel en vraagstelling

Het doel van deze haalbaarheidsstudie is om voor het Leertraject statushouders van Alliander inzichtelijk te maken of een MKBA of soortgelijke studie naar de kosten en de baten tot de mogelijkheden behoort.

Daarbij is het van belang een helder beeld te geven van welke onderdelen een volledige MKBA mogelijk zijn en op welke onderdelen niet. Op basis van deze inzichten kan een onderbouwde keuze gemaakt worden over het laten uitvoeren van een vervolgstudie.

Onderzoeksvraag

In hoeverre, op welke wijze, op welke onderdelen en met welke betrokken partijen zou voor dit project een MKBA uitvoerbaar zijn?

Hieruit vloeit de vraag voort of in een dergelijke studie de effecten van het project door te rekenen zijn?

Daarnaast is er de vraag, welke van de benodigde informatie beschikbaar is?

¹ CBS Statline. Werkloosheid naar migratieachtergrond. Vinddatum 17 mei 2018 op <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/werklozen/toelichtingen/werkloosheid-naar-migratieachtergrond>

² Huijnk, W., M. Gijsberts en J. Dagevos (red.) (2014). Jaarrapport integratie 2013. De participatie van migranten op de arbeidsmarkt. Den Haag: SCP.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we eerst een toelichting op het onderzoeksinstrument maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA). Vervolgens werken we in hoofdstuk 3 het Leertraject statushouders van Alliander (projectalternatief) uit en ook het scenario waarmee we dit project vergelijken (nulalternatief). We presenteren de verwachte effecten van het project in hoofdstuk 3. Dit resulteert in een overzicht van hoofdeffecten die in een MKBA doorgerekend dienen te worden. In hoofdstuk 4 behandelen we deze hoofdeffecten, waarbij we deze kort beschrijven en vanuit de literatuur onderbouwen. Ook geven we per effect aan in hoeverre het mogelijk is om deze in een MKBA door te rekenen. We besluiten de studie in hoofdstuk 5 met de conclusies ten aanzien van de haalbaarheid van een MKBA voor het Leertraject statushouders.

2 Onderzoeksaanpak

2.1 Maatschappelijke kosten-batenanalyse

In Nederland worden op veel beleidsterreinen maatschappelijke kosten-batenanalyses (MKBA) uitgevoerd. De aanpak die daarbij wordt gebruikt kan verschillen, al naar gelang het beleidsveld en de vraagstelling. Er is daardoor een grote mate van verscheidenheid in dergelijke analyses, de typen effecten die in kaart worden gebracht, de gebruikte waarderingsmethoden voor die effecten, de periode waarover kosten en baten in kaart worden gebracht, etc. Vanwege deze verscheidenheid gaan we in dit hoofdstuk kort in op de aanpak die in dit onderzoek is gevolgd.

Basis voor de gevolgde aanpak

De aanpak is zoveel mogelijk in lijn met de methodiek van de relevante leidraden voor maatschappelijke kosten-batenanalyses: Algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyses (CPB, 2015)³ en de Werkwijzer voor het opstellen van een MKBA voor het sociale domein (SEO, 2016)⁴. Dit betekent dat de methodiek en denkwijze uit de leidraad wordt gevolgd en dat alle effecten van de arbeidsmarkttoeleiding die direct of indirect invloed hebben op de welvaart van Nederland in kaart zijn gebracht. Waar mogelijk worden deze effecten in euro's uitgedrukt. Daarbij dient te worden opgemerkt dat het niet altijd mogelijk is om alle effecten ook daadwerkelijk in geldtermen te vertalen. Sommige effecten kunnen met de huidige kennis en beschikbare waarderingsmethoden alleen in kwalitatieve termen worden beschreven. Dat betekent dan overigens niet dat het effect niet 'meetelt' in een maatschappelijke kosten-batenanalyse. Wel dat de omvang ervan met de huidige kennis en inzichten niet kan worden geschat of dat er geen 'prijs' beschikbaar is om het effect te waarderen.

In de kern is een kosten-batenanalyse een vergelijking van twee situaties: de situatie mét de (onderzochte / nieuwe) aanpak, in dit geval het leertraject statushouders van Alliander, en de situatie zónder deze aanpak. De overige omstandigheden, dus alle ontwikkelingen buiten het leertraject instrument om, worden daarbij in beide situaties gelijk verondersteld. Met andere woorden: de (toekomstige) economische ontwikkeling en het (toekomstig) overig beleid zijn in beide situaties, mét en zonder instrument, gelijk. Door deze twee situaties te vergelijken worden de gevolgen van het instrument geïsoleerd van andere ontwikkelingen en zo zuiver mogelijk in kaart gebracht; deze gevolgen worden effecten genoemd.

Op sommige beleidsterreinen, zoals bijvoorbeeld mobiliteit, worden de effecten van een maatregel beredeneerd aan de hand van gedragsmodellen. Voor het sociale domein zijn dergelijke modellen niet of nauwelijks beschikbaar. Dit betekent dat andere methoden moeten worden gehanteerd om effecten in kaart te brengen. Dan valt te denken aan logisch causale redeneringen; bevindingen uit proefprojecten of vergelijkbare projecten; vergelijking van de situatie vóór en na een interventie, etc. Omdat het in deze situatie gaat om een relatief nieuwe aanpak zijn er (nog) geen resultaten uit langjarig effectenonderzoek beschikbaar. In de voorliggende haalbaarheidsstudie voor een MKBA zijn dan ook diverse van bovengenoemde methoden toegepast om de effecten in kaart te brengen, waarbij zoveel mogelijk gebruik is gemaakt van kennis en ervaring van betrokken partijen.

Waar mogelijk uitdrukken in geldwaarden

Zoals aangegeven worden in een MKBA alle effecten voor de welvaart van Nederland in kaart gebracht, ook de effecten die niet direct in euro's kunnen worden uitgedrukt, maar wel de welvaart van de betrokkenen verhogen of verlagen. Effecten die op het eerste gezicht kwalitatief zijn, (bijvoorbeeld een persoon voelt zich door de interventie gelukkiger, zit beter in zijn vel) kunnen soms direct of indirect toch leiden tot financiële

3 CPB, 2015a, Algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse, CPB Boek 10.

4 SEO Economisch Onderzoek, 2016, Werkwijzer voor kosten-batenanalyse in het sociale domein, SEO-rapport nr. 2016-11A.

effecten (bijvoorbeeld omdat hij minder ondersteuning nodig heeft van hulpverlening). Daarmee is dan nog niet het gehele effect van “zich beter voelen” beschreven, maar wel een deel daarvan.

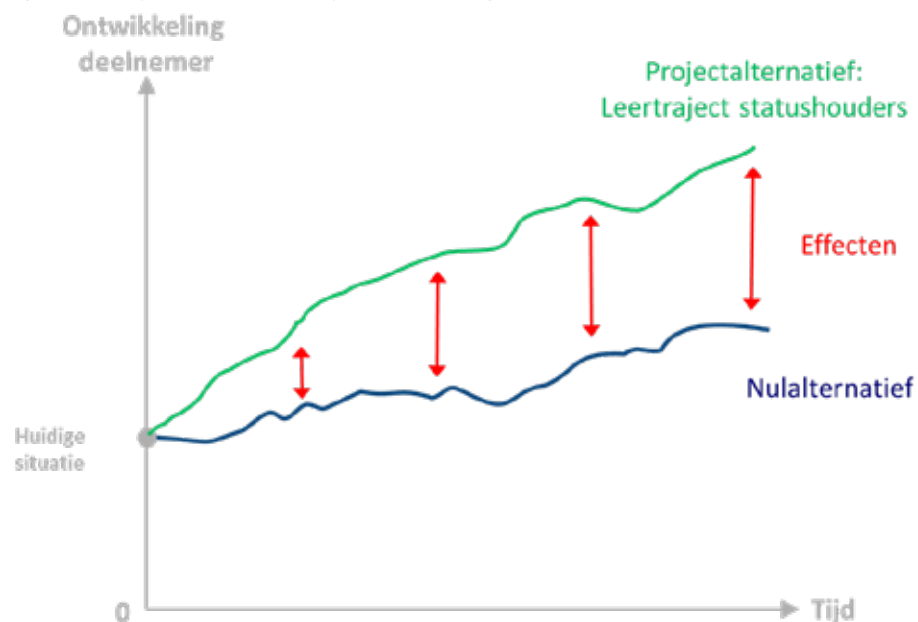
Effecten en actoren

Een ander kenmerk van de hier gebruikte aanpak is dat de effecten zoveel mogelijk zijn gekoppeld aan de actoren die deze effecten ondervinden. Op die manier kan immers worden geanalyseerd welke van de betrokken partijen voordeel heeft van een interventie (in de vorm van per saldo hogere opbrengsten of lagere kosten) en welke partijen nadelen (per saldo hogere kosten of vermindering van opbrengsten).

Vergelijking met een referentie: project- en nulalternatief

Zoals hierboven gesteld wordt bij het gebruik van de MKBA methodiek de meerwaarde van het project bepaald door de situatie met het Leertraject statushouders (het projectalternatief) af te zetten tegen de situatie wanneer dit project niet zou bestaan (het nulalternatief). Het nulalternatief betreft daarbij de alternatieve situatie voor de deelnemers aan het project, Alliander en de andere betrokken partijen. Het verschil tussen het nulalternatief en het projectalternatief wordt veroorzaakt door de effecten die voortkomen uit het Leertraject. Figuur 3.1 geeft dit schematisch weer.

Figuur 3.1 Project- en nulalternatief (abstracte weergave)



Het is van belang te benadrukken dat in een uit te voeren MKBA van het project Leertraject statushouders twee alternatieven met elkaar worden vergeleken. Het eerste (project) alternatief bevat het bestaand beleid (van gemeenten en Alliander) inclusief het Leertraject statushouders. Het tweede (nul)alternatief betreft hetzelfde bestaande beleid alleen exclusief het Leertraject statushouders. In het nulalternatief wordt er vanuit het bestaande beleid van gemeenten en UAF ook gewerkt aan de arbeidsmarkttoeleiding van de tien betreffende statushouders. Net zoals in het nulalternatief zal Alliander middels haar bestaande wervingsbeleid andere personen proberen aan te trekken om op te leiden tot monteur. Een MKBA vergelijkt het project dan ook niet met niks doen, maar met het al bestaande beleid. Voor de volledigheid benadrukken we hier dat in

een uit te voeren MKBA de situatie van de tien deelnemende statushouders aan het Alliander traject dus niet wordt vergeleken met die van andere groepen statushouders, maar met de meest aannemelijke alternatieve situatie van henzelf.

2.2 Bepalen effecten

Om de effecten van het Leertraject statushouders in beeld te krijgen hebben we de volgende werkzaamheden uitgevoerd.

- Interviews met project uitvoerders.
- Analyse van project documentatie.
- Literatuurstudie.
- EffectenArena.

EffectenArena

De EffectenArena is uitgegroeid tot een standaardinstrument voor het inzichtelijk maken van het maatschappelijk rendement van uiteenlopende interventies. De kracht zit onder meer in het aanzetten tot een inhoudelijke, gestructureerde dialoog tussen betrokkenen en het zakelijk omgaan met maatschappelijke effecten, door het actief benoemen van investeerders en incasseerders. We hebben per project een EffectenArena gehouden met de direct betrokken e belanghebbende partijen waaronder ook deelnemers.

In de EffectenArena zijn de volgende onderwerpen besproken.

- Probleemanalyse (reden voor interventie/project).
- Wat zou er zijn gebeurd zonder deze interventie/project (nulalternatief)?
- Welke partijen zijn betrokken?
- Welke effecten zijn te verwachten (zowel directe effecten van het project als indirecte effecten)?
- Welke partijen dragen de kosten en bij welke partijen vallen de baten en in welke mate?

Aan de hand daarvan zijn activiteiten, investeerders, effecten en incasseerders benoemd.

- Activiteiten - De activiteiten die binnen de interventies plaatsvinden.
- Investeerders - Partijen die geld, tijd of iets anders investeren in het project.
- Effecten - Waar ligt de meerwaarde van de Leertraject statushouders en wat is de reden hiervan? Wat levert de interventie in brede zin op?
- Incasseerders - Welke partijen / personen ervaren baat van de effecten?

3

Leertraject statushouders Alliander

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk behandelen we in de volgende paragraaf het projectalternatief, waarbij we een beschrijving geven van de opzet van het Leertraject Statushouder van Alliander. In de daarna volgende paragraaf beschrijven we het nul-alternatief, ofwel de situatie zonder dit project.

3.2 Projectalternatief

Achtergrond

Op de Nederlandse arbeidsmarkt is er een groeiend tekort aan technische werknemers. Met de energietransitie in ontwikkeling zal de vraag naar technisch opgeleide mensen de komende jaren toenemen. Liander en Alliander zijn bedrijven die te maken hebben met dit tekort. Vanuit een maakbaarheidsprogramma zijn zij op zoek naar oplossingen voor het creëren van een pool van geschikte werknemers. Een van de oplossingen wordt gezocht in het opleiden van statushouders. Statushouders zijn als asielzoeker naar Nederland gekomen en hebben een verblijfsvergunning gekregen. In een leerwerktraject volgen de deelnemers een opleiding tot Eerste monteur Laag- en Middenspanningsdistributie en doen zij tegelijkertijd werkervaring op.

Voor statushouders is het lastig in Nederland betaald werk te vinden. De taalbarrière, een ander onderwijssysteem en gebrek aan een netwerk zijn enkele factoren die de stap naar de arbeidsmarkt bemoeilijken. Ook het ontbreken van een Nederlands diploma maakt de kansen op de Nederlandse arbeidsmarkt beperkter.

Het tekort aan technisch geschoold personeel en het arbeidspotentieel van statushouders maken dat Alliander een programma ontwikkelde waarin tien statushouders een opleiding volgen, werkervaring op doen en een betaalde baan krijgen. Alliander werkt samen met de volgende partijen: Temphory, BAM, het UAF en gemeenten. Temphory

is een specialist in het opleiden en leveren van energy technici voor functies in de energietechniek. Bij de BAM, bouwconcern, liepen acht van de tien statushouders stage voor de beroepspraktijkvorming (BPV). Twee van de deelnemers deden de BPV bij Liander. Het UAF, een stichting voor de begeleiding en ondersteuning van vluchtelingen die een opleiding willen volgen, zorgt voor de selectie van deelnemers. Met gemeenten werden afspraken gemaakt dat deelnemers voor een periode van zes tot negen maanden zonder sollicitatieverplichting en met behoud van de uitkering hun opleiding konden volgen.

Opzet en doel statushouders programma Alliander

De tien deelnemers krijgen een technische opleiding tot monteur. De inzet van Alliander is dat alle tien de deelnemers het traject volledig doorlopen. Dit betekent dat een aantal deelnemers extra ondersteuning heeft gekregen in de vorm van rijlessen en individuele, vooral op taal gerichte, lessen. Ook is er aandacht voor de persoonlijke situatie van de deelnemers en krijgen zij ondersteuning om hun persoonlijke leven op orde te brengen.

Het leerwerktraject is geografisch verspreid over verschillende regio's, omdat de deelnemers uit verschillende gemeenten komen. Alliander kiest bewust voor deze spreiding, omdat ze door het hele land monteurs nodig hebben. Daarnaast kiest Alliander ook voor de spreiding, omdat zij willen dat de statushouders in de organisatie ingebed raken en de belasting van dat proces te spreiden. Deze spreiding leidt er in de uitvoering toe dat met meerdere gemeenten dient te worden samengewerkt. De samenwerking bestaat voornamelijk uit het maken van afspraken over studeren met behoud van een uitkering.

Het opleidingsprogramma voor statushouders duurt drie jaar. Het eerste jaar leidt op tot diploma 1ste monteur laag- en middenspanningsdistributie. In vergelijking met het reguliere opleidingstraject van Temphory, krijgen de statushouders de eerste vijf maanden extra taalonderwijs. Na een half jaar begint de beroepspraktijkvorming. De

deelnemers lopen dan met een gekwalificeerde monteur mee. Het tweede en derde jaar van het programma verschillen niet van het reguliere traject. Na tien maanden krijgen statushouders via Temphory betaald van Liander. Na drie jaar neemt Alliander ze over en krijgen ze een contract voor onbepaalde tijd van Liander. De verwachting is dat in twee tot drie jaar de monteurs zelfstandig kunnen werken en zij inzetbaar zijn bij storingsdiensten tijdens nachten. In onderstaande twee figuren staan de onderdelen van het traject per jaar beschreven.

Door de verschillen en kwaliteit van de infrastructuur in Nederland en de landen van herkomst, leidt Alliander arbeidsmigranten zelf op. Ook wanneer mensen in het land van herkomst in de infrastructuur hebben gewerkt, moeten zij de arbeidsomstandigheden, de regels in Nederland kennen en een veiligheidscertificaat (VCA) halen. Vanwege de veiligheid heeft Alliander de afspraak dat er één taal gesproken wordt tussen uitvoerders en uitvoerenden. Dit om te voorkomen dat er gevaarlijke situaties ontstaan doordat mensen elkaar niet kunnen verstaan en begrijpen. Voor de statushouders is het dus van groot belang dat zij de Nederlandse taal en de vaktaal goed beheersen.

De selectie van deelnemers

De instroom van de eerste pilot bestaat uit tien mannelijke kandidaten, waarvan negen uit Syrië en een uit Kameroen afkomstig. Het UAF heeft kandidaten geselecteerd op basis van het zoekprofiel 'monteurs': mbo web2 of mbo web3 of een vergelijkbare vooropleiding, én affiniteit met techniek. Het merendeel van de deelnemers is drie tot vier jaar in Nederland. Zij zijn afhankelijk van de bijstand of hebben tijdelijk, ongeschoold werk, met grote kans op terugval in de bijstand. De deelnemers tekenen aan het begin van het traject een contract waarin zij vastleggen drie jaar bij Alliander te blijven. Wanneer zij eerder weggaan, zijn zij verplicht de kosten van de opleiding (deels) terug te betalen.

Samenwerkingspartners

In dit programma werken meerdere partijen samen. Het UAF, voorheen gericht op het begeleiden van hoogopgeleiden vluchtelingen in Nederland, richt zich sinds 2016 ook op studenten voor mbo opleidingen. Voor de ondersteuning van mbo studenten zocht het UAF opleidingsplekken in de techniek. De technische capaciteit onder statushouders en de personeelskrapte bij Alliander mondde uit in een samenwerking. Temphory, al langer verantwoordelijk voor het werven en opleiden van personeel van Alliander, maakte een aangepast opleidingsprogramma met daarin meer aandacht voor taal. Alliander betaalt de kosten voor de opleiding. Omdat het merendeel van de deelnemers afhankelijk is van een bijstandsuitkering, vond er intensief overleg met gemeenten plaats om de statushouders gedurende de periode dat zij hun opleiding volgen, gebruik kunnen maken van de bijstand. In eerste instantie was dit voor een periode van zes maanden. Doordat de taal een grotere barrière bleek en voor de opleiding meer tijd nodig was, is deze periode in de meeste gemeenten verlengd tot acht à negen maanden.

3.3 Nulalternatief

Het nulalternatief schetst de meest aannemelijke situatie in het geval dat het statushouders project van Alliander niet zou bestaan. In het nulalternatief is uitgewerkt wat de meest aannemelijke ontwikkeling van de 10 deelnemers aan het leertraject van Alliander zou zijn geweest als het project niet had bestaan. Ook is uitgewerkt of en zo ja op welke manier Alliander de tien plekken die nu door statushouders zijn ingevuld anders zouden zijn ingevuld. Per betrokken partij behandelen we onderstaand het meest waarschijnlijke alternatief.

Toelichting programma inhoudelijk

Onderdelen opleidingstraject met als doel Eerste Monteur Laag- en Middenspanningsdistributie bevoegdheid VP.

Jaar	Onderdelen	Omschrijving
1	Interne opleiding	Een periode van 5 maanden waarin de vak-theorie en praktijk behandeld wordt. Een onderdeel van deze periode is een intensieve training Nederlandse taal en diverse testen op competenties afgenomen door professionele leerkrachten.
	VP certificering	Is een noodzakelijke monteursbevoegdheid om te mogen werken aan de netten.
	BPV periode	Praktijkervaring op doen voor portfolio-opbouw bij gerenommeerde aannemingsmaatschappijen die SBB erkend leerbedrijf zijn.
	Begeleiding	Intensief op individueel niveau door gecertificeerde leermeesters.
2	AVP certificering	Is een noodzakelijke leidinggevende monteurs bevoegdheid om te mogen werken aan de netten.
	Begeleiding	Intensief op individueel niveau door gecertificeerde leermeesters.
3	*WV certificering	Individueel 12 maanden na behalen AVP en in bezit zijn van niveau 4 diploma
	Begeleiding	Intensief op individueel niveau door gecertificeerde leermeesters.

*Boven gemiddelde presterende kandidaten kunnen doorstromen naar de Technicus opleiding met WV certificering. Dit op aangeven van de netwerkbedrijven.

Alliander

Het project met de statushouders is voor Alliander een van de manieren om het tekort aan geschoolde arbeidskrachten op te lossen. Zonder extra werknemers kan Alliander de taak die zij hebben, niet uitvoeren. Daarom is het zeer aannemelijk dat wanneer zij niet tien statushouders zouden opleiden, andere deelnemers dit traject zouden volgen. Het niet opleiden van mensen is volgens Alliander zelf geen reëel alternatief, gezien het tekort aan geschoolde monteurs.

Om een oplossing te vinden voor het tekort aan geschoold personeel heeft Alliander, naast reguliere werving, verschillende oplossingsrichtingen. Het aantrekken en opleiden van:

- Arbeidskrachten uit Oost-Europa.
- Werkzoekenden woonachtig in Nederland met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt.
- Vrouwelijke werkzoekenden in Nederland.

Het meest reële alternatief is dat Alliander, naast reguliere werving, blijft inzetten op andere doelgroepen waaronder het werven, selecteren, naar Nederland halen en opleiden van Oost-Europeanen. Deze groep heeft een vergelijkbaar opleidingstraject nodig als de statushouders; ook zij spreken de Nederlandse taal niet en hebben in hun thuislanden te maken met een ander energie netwerk. Deze groep migranten heeft huisvesting nodig in Nederland. Omdat het tekort aan technisch personeel niet alleen geldt voor Nederland, betekent dat er ook in Oost-Europa geen grote groepen technici zonder werk zitten. Dat er geen grote beschikbaarheid is in Oost-Europa, resulteert in hoge wervingskosten. Verder is de verwachting dat zij in vergelijking met statushouders slechts tijdelijk in Nederland zullen blijven. Alliander schat op basis van ervaring in dat zij gemiddeld een jaar tot anderhalf jaar in Nederland zullen blijven. Dit betekent dat

de investering in de opleiding een minder duurzaam effect in Nederland zal hebben en daarmee duurder zal zijn. Vanwege deze redenen heeft Alliander vooralsnog gekozen voor het traject met statushouders. In het nulalternatief is het aantrekken en opleiden van arbeidskrachten uit Oost-Europa een van de eerste opties volgens Alliander.

De andere mogelijke groep, zijn werkzoekenden woonachtig in Nederland met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Voor deze groep heeft Alliander een leerwerkprogramma Step2Work. Alliander heeft afspraken gemaakt met het UWV over instroom van mensen met een uitkering in een werkervaringsplaats van maximaal één jaar waarin zij werkervaring opdoen en een opleiding volgen. Hierdoor nemen de kansen van deze werkzoekenden op de arbeidsmarkt toe. Naast de investering in opleiding zijn er voor deze groep ook investeringen op maat nodig rond persoonlijke problematiek. De ervaring van Alliander is dat deze groep minimaal zoveel extra begeleiding nodig heeft als de statushouders. Afgelopen jaar zijn er twee monteurs uit het Step2Work programma bij Alliander ingestroomd.

Ook zet Alliander in op het opleiden van vrouwen die minder vanzelfsprekend voor dit arbeidsveld kiezen. Afgelopen jaar heeft Liander twee vrouwelijke monteurs aangenomen. Voor deze groep zullen werving en motivering belangrijke investeringen zijn. Voor alle alternatieven groepen zal Alliander moeten investeren in het creëren van draagvlak op de werkvloer.

Statushouders

Zonder het Alliander programma voor statushouders, zouden statushouders niet kunnen deelnemen aan de opleidingsplekken voor Eerste monteur en niet in aanmerking komen voor een baan in de techniek sector bij Alliander. Zonder de werving van het UAF en de extra taallessen is de instroom en het doorlopen van het programma niet toegankelijk voor statushouders. Zeer sporadisch meldt zich bij Alliander een status-

houder. Zij worden doorverwezen naar het traject van Temphory, zodat ze mee kunnen in de selectie via het UAF.

Vanuit de Participatiewet zijn gemeenten verantwoordelijk uitkeringsgerechtigden naar werk te begeleiden. Wanneer de tien statushouders niet aan dit Alliander project deelnemen kunnen zij gebruik maken van de gemeentelijke aanpak gericht op de arbeidstoeleiding van statushouders. Per gemeenten verschilt welke voorzieningen en ondersteuningsmogelijkheden er voor statushouders zijn. Per gemeente verschilt het of statushouders ouder dan achttien jaar in aanmerking komen voor de mogelijkheid te studeren met behoud van een uitkering. Wanneer de deelnemers niet in het Alliander traject zouden instromen, hebben zij geen centraal punt waar zij de taal leren, opgeleid worden, werkervaring op doen, sociale contacten hebben en ondersteuning krijgen voor bijvoorbeeld administratieve zaken in hun persoonlijke leven.

De verwachting is dat het merendeel van de statushouders zonder dit project afhankelijk blijft van de uitkering, of onregelmatig, ongeschoold en laagbetaalde arbeid. Van de vluchtelingen die vijftien jaar in Nederland zijn heeft 57% een betaalde baan van meer dan acht uur per week. Voor de autochtone bevolking is dit percentage 80%.⁵ Op kortere termijn, twee jaar na het verkrijgen van een verblijfsvergunning, heeft 7% betaald werk.⁶ Naar inschatting van Alliander zouden drie van de tien statushouders die nu deelnemen aan het programma op eigen kracht deelnemen aan een opleidings- c.q. werktraject op MBO-niveau.

UAF

Het UAF begeleidt hoogopgeleide vluchtelingen naar opleidingen en werk in Nederland. Sinds 2016 doen zij dit ook voor statushouders die een mbo opleiding willen volgen. Zonder het Alliander statushouders project zou het UAF doorgaan met het begeleiden van statushouders richting mbo opleidingen en leerwerkplekken. In plaats van de plaatsing van tien kandidaten in een groepstraject gaan zij naar verwachting op zoek naar individuele plekken. Door onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal en van technisch jargon zou naar schatting slechts 10 to 20% van de potentiële MBO kandidaten kunnen worden geplaatst in een MBO vakopleiding richting ICT en techniek. Voor plaatsing maakt het UAF gebruik van de mbo helpdesk in drie regio's, 'warme contacten' met ROC vakopleidingen en units van gemeenten die verantwoordelijk zijn voor werktrajecten, geven zij voorlichting en doen zij aan fondsenwerving voor mbo activiteiten en hebben zij de landelijke samenwerking met Werk & Vakmanschap⁷.

Naar verwachting kan het UAF zonder het Alliander project minder statushouders plaatsen in een opleidings- en werkplek. De meeste kandidaten die nu voor het Alliander project geselecteerd zijn op basis van hun ervaring in de elektrotechniek, zouden anders niet door het UAF begeleid zijn, omdat zij geen vooropleiding hebben gevolgd om naar het hoger onderwijs te gaan.

Met het ontbreken van de ondersteunende rol van Temphory zal het UAF meer tijd en geld besteden aan de begeleiding van statushouders tijdens de mbo opleiding. Wanneer Alliander niet de studiekosten betaalt, kunnen er minder statushouders geplaatst worden en/of moet het UAF meer investeren in fondsenwerving.

5 Maliepaard, M., Witkamp, B. & R. Jennissen (2017). Een kwestie van tijd? De integratie van asielmigranten: een cohortonderzoek. WODC CAHIER, 2017-3, Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.

6 Centraal Bureau voor de Statistiek (2018). Uit de startblokken. Cohortstudie naar recente asielmigratie. Den Haag: CBS.

7 Volgens het UAF konden uit een voorselectie van 50-100 geschikte kandidaten met werkervaring in techniek en ICT, slechts 20 kandidaten worden geplaatst. Bron: jaarverslag UAF 2017.

Gemeenten

Wanneer tien statushouders niet deel kunnen nemen aan het Alliander project zijn gemeenten verantwoordelijk voor de begeleiding naar de arbeidsmarkt. Voor een aantal zal het volgen van een mbo opleiding tot de mogelijkheden behoren. Voor het merendeel is dit niet mogelijk zonder het Alliander traject. Dit betekent dat het merendeel langer gebruik maakt van de uitkering, gemeenten hogere begeleidingskosten hebben en er waarschijnlijk een groter beroep op gemeentelijke hulpvoorzieningen en welzijnsorganisaties wordt gedaan. Denk hierbij aan administratieve hulp, financiële en gezondheidsondersteuning.

Temphory

Temphory verzorgt de opleidingen voor Alliander. In het geval dat er geen klas is met tien statushouders zullen zij voor andere deelnemers het onderwijs verzorgen. In het geval van onderwijs voor Oost-Europeanen zal dit betekenen dat zij ook extra taalonderwijs aan het reguliere programma toevoegen. En voor de studenten met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt dat zij meer tijd zullen investeren in persoonlijke ondersteuning. Deze ondersteuning doet Alliander zelf. In vergelijking met de statushouders is de verwachting dat andere deelnemers minder gemotiveerd zijn.

Samenleving

Wanneer Alliander in plaats van statushouders Oost-Europeanen zou opleiden, worden reeds aanwezige talenten in Nederland niet benut. Dit betekent ook dat een deel van de deelnemers die door dit project actief kan deelnemen aan de samenleving, geen opleiding zou volgen en thuis zou zitten. De verwachting is dat het opleiden en inbedden van statushouders binnen de organisatie een positiever effect heeft op het imago van Alliander dan het faciliteren van opleidings- en werkplekken voor Oost-Europeanen.

4 Te verwachten effecten

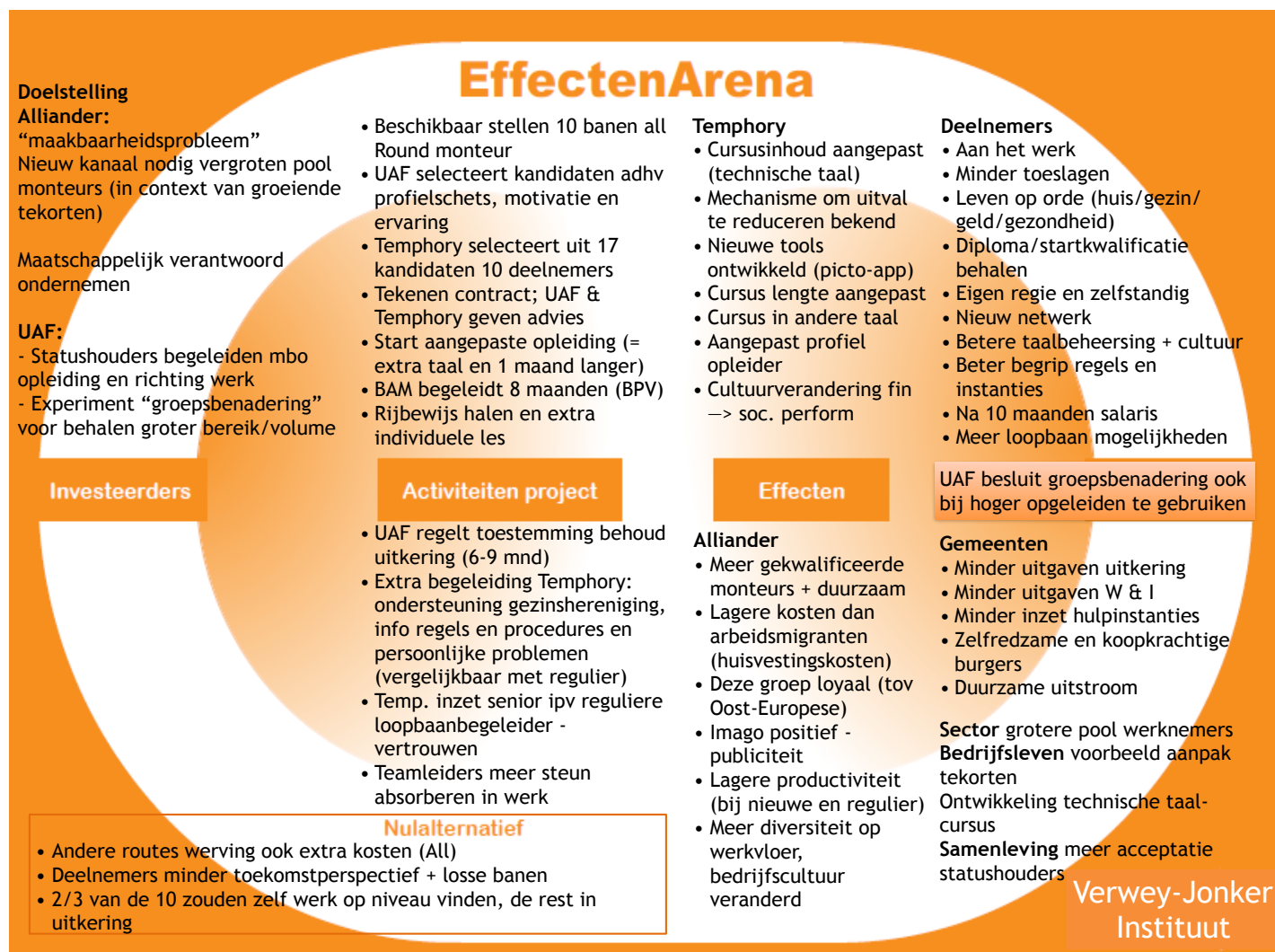
4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de te verwachten effecten van het Leerwerktraject. We brengen deze in beeld door te kijken naar de veranderingen die door het Leertraject statushouders optreedt in vergelijking met de situatie zonder dit project in het nulalternatief. In de paragraaf 2 presenteren we eerst de uitkomsten van de EffectenArena, waarna we in paragraaf 3 de doorvertaling naar de hoofdeffecten van het project laten zien, zoals die in een MKBA kunnen worden opgenomen.

4.2 Bepalen van de effecten: EffectenArena

Door middel van analyse van de beschikbare documentatie en literatuur en een EffectenArena sessie met betrokkenen zijn we gekomen tot een long list van mogelijke effecten voor verschillende stakeholders (zie hoofdstuk 2 voor meer toelichting over de EffectenArena). Tijdens de bijeenkomst is in de EffectenArena in een selecte groep personen vanuit Alliander, Temp'hory, UAF en een deelnemer/statushouder gekeken naar welke activiteiten vanuit het project van Alliander worden ontplooid, en welke effecten dit oplevert en voor wie. De partijen waar effecten neerslaan zijn: de deelnemers, gemeenten, Alliander, andere bedrijven in de sector en de bredere samenleving. Figuur 4.1. geeft een schematisch beeld van de belangrijkste uitkomsten van deze analyse en de EffectenArena.

Figuur 4.1: EffectenArena



In afbeelding staan links bovenaan de doelstellingen van de initiatiefnemers: Alliander en het UAF. In de kolom naast de doelstellingen staan de activiteiten van het project beschreven. Links onderin staat beschreven wat het meest aannemelijk alternatief er uit zou zien. Wat zou de situatie zijn van betrokken partijen zonder dit project? Wat is het meest waarschijnlijke wat zij in dat geval zouden doen? In de overige tekstkaders in de afbeelding staan per betrokken partij de effecten van het project beschreven.

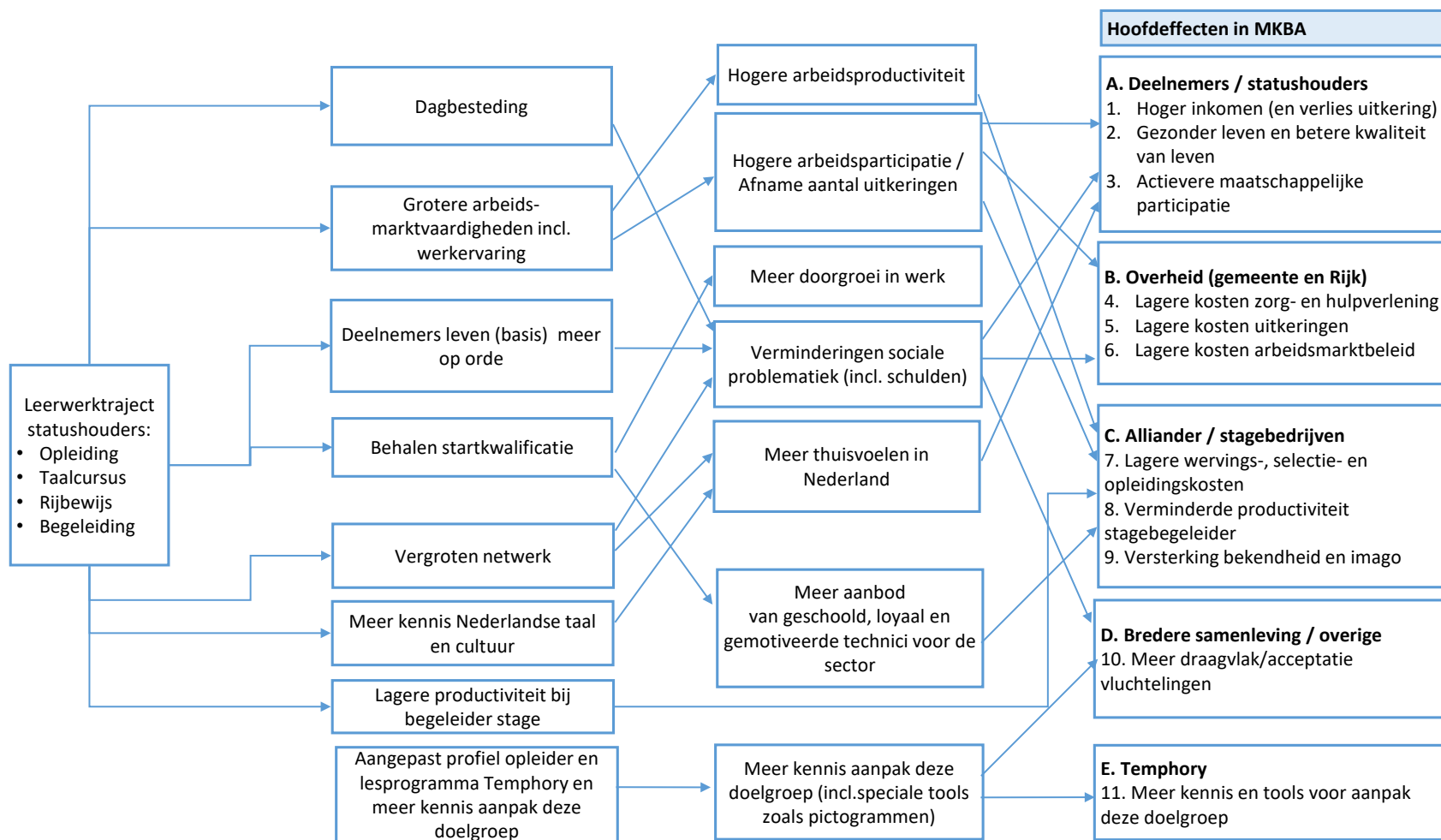
4.3 Hoofdeffecten voor in MKBA

Als gevolg van het Leertraject statushouders zullen ten eerste de tien deelnemende statushouders een startkwalificatie behalen en duurzaam aan het werk gaan. Voor Alliander is het belangrijkste effect dat zij tien moeilijk vervulbare vacatures hebben ingevuld en dat ze geen aanvullende kosten hoeven te maken van werving en opleiding andere potentiële werknemers. Daarnaast onderscheiden we onder meer de volgende hoofdeffecten als gevolg van het Leertraject statushouders:

- Het schaarse aanbod aan gekwalificeerd personeel voor Alliander en andere bedrijven in de sector is vergroot.
- De deelnemende statushouders gaan of blijven duurzaam uit de uitkering waardoor de kosten voor de overheid dalen.
- De deelnemers zullen door een toegenomen (financiële) zelfredzaamheid, het beter in staat zijn eventuele persoonlijke problematiek (inclusief financiële problematiek) het hoofd te bieden en het meer thuisvoelen in Nederland een betere kwaliteit van leven ervaren.
- Voor gemeenten leidt bovenstaande ook tot lagere kosten op het vlak van arbeidsmarkttoeleiding en kosten aan zorg- en hulpverlening.

In figuur 4.2 presenteren we een overzicht van de doorvertaling van de longlist aan effecten naar de hoofdeffecten zoals die in de MKBA opgenomen kunnen worden. In de laatste (meest rechtse) kolom staan de hoofdeffecten gepresenteerd. Dit zijn de effecten die overblijven na vergelijking met het nulalternatief. In het volgende hoofdstuk behandelen we deze effecten in meer detail en gaan we in op de mogelijkheid om ze door te rekenen.

Figuur 4.2: Overzicht van de hoofdeffecten



5 Haalbaarheid doorrekening effecten

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven beschrijven we per effect de haalbaarheid voor doorrekening in een MKBA. In paragraaf 2 behandelen we eerst het belang van het kunnen bepalen van de effectiviteit van het programma als basis voor de doorrekening van de effecten. Paragraaf 3 geeft een kort overzicht van de wijze waarop we de haalbaarheid van de effecten beoordelen. In de vier daarna volgende paragrafen behandelen we de mogelijkheid tot doorrekening van de effecten voor achtereenvolgens de volgende categorieën: de deelnemers/statushouders, de overheid (gemeenten/Rijk), Alliander en de bredere samenleving.

5.2 Basis van de doorrekening: effectiviteit van het project

De basis voor de doorrekening van de MKBA is de mate waarin het statushouders in dit project lukt om een startkwalificatie als monteur te behalen en aan het werk gaan. De opzet van het project is zo dat Alliander uitgaat van een slagingspercentage van 100 procent. Deelnemers zijn zorgvuldig geselecteerd en worden intensief begeleid. Daar waar tijdens het traject extra ondersteuning nodig was bij individuele deelnemers is deze ook geboden (bijvoorbeeld, extra taallessen of rijlessen). Het traject bevindt zich aan het begin van 2019 in de laatste twee maanden van de eerste fase (waarna de deelnemers hun startkwalificatie hebben behaald). Ondanks dat het traject nog niet is afgelopen, gaat Alliander ervan uit dat alle tien de deelnemers hun startkwalificatie behalen en daarna in dienst treden bij het bedrijf. Voor de berekening van de effectiviteit van het traject voor een MKBA kan gebruik worden gemaakt van de definitieve slagingscijfers. Daarnaast is het voor een MKBA van belang te kunnen bepalen wat er met de deelnemers zou zijn gebeurd in het nulalternatief (als het project van Alliander niet had bestaan).

Statushouders zijn asielmigranten die een verblijfsvergunning hebben. Zij worden, na het toekennen van hun status, in gemeenten gehuisvest. Vanaf het moment dat zij hun status hebben gekregen, zijn zij verantwoordelijk voor het tijdig behalen van hun inburgeringsexamens. Gemeenten ondersteunen hen bij de maatschappelijke participatie, veelal via een maatschappelijk organisatie en de toeleiding naar werk. Gemeenten hebben de afgelopen jaren een actieve aanpak ontwikkeld om statushouders te begeleiden.⁸

Uit onderzoeken blijkt dat vluchtelingen moeilijk aan het werk komen.⁹ Gemeenten hebben een schatting gemaakt van de uitstroom van vluchtelingen naar de vier integratieroutes uit de Policybrief 'Geen tijd verliezen: van opvang naar integratie van asielmigranten'¹⁰: (1) directe bemiddeling naar werk, (2) bemiddeling via onderwijs/opleiding, (3) arbeidsmarktactivering en (4) inzet op maatschappelijke participatie. Gemeenten schatten in dat 13% van de statushouders aan het werk zijn, 16% in een onderwijs of opleidingstraject zit en 33% in de route arbeidsmarktactivering. Naar de gemiddelde schatting zit 50% van de statushouders in een activeringstraject of in geen traject.¹¹

Omdat voor de meeste statushouders de directe stap naar werk te groot is, bieden opleidingen een stap richting werk. Uit de KIS monitor (2018) blijkt dat 75% van de gemeenten onderwijstrajecten faciliteren. Gemeenten schatten in dat voor 39% van de statushouders een opleiding een goede stap richting werk zou zijn. In praktijk blijkt,

8 Razenberg, I., Kahmann, M., Gruijter, M. de & E. Damhuis (2018) Monitor gemeentelijk beleid arbeidstoeleiding vluchtelingen 2018. Het belang van blijvende aandacht voor (stappen naar) werk. Kennisplatform Integratie en Samenleving.

9 SER (2018) Signalering Vluchtelingen en Werk: een nieuwe tussenbalans. Inventarisatie en analyse initiatieven gericht op vergroten maatschappelijke participatie statushouders. Den Haag: Sociaal-Economische Raad.

10 Engbersen, G., Dagevos, J., Jennissen, R., Bakker, L., Leerkes, A. m.m.v. Klaver, J., & Odé, A. (2015). Geen tijd verliezen: van opvang naar integratie van asielmigranten. WRR-Policy Brief 4. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

11 Razenberg, I., Kahmann, M., Gruijter, M. de & E. Damhuis (2018) Monitor gemeentelijk beleid arbeidstoeleiding vluchtelingen 2018. Het belang van blijvende aandacht voor (stappen naar) werk. Kennisplatform Integratie en Samenleving.

naar schatting, slechts 16% van de statushouders uit te stromen naar een opleidings-traject. Dit betekent dat de groep voor wie een opleiding een stap vormt richting werk groter is, dan de groep die daadwerkelijk een opleiding volgen. De extra opleidings-plekken die het bedrijfsleven aanbiedt, draagt bij een grotere uitstroom naar opleiding.

Nulalternatief

Op basis van algemene cijfers¹² van de arbeidsparticipatie van statushouders, aangevuld met specifieke informatie vanuit het traject van Alliander kan een inschatting worden gemaakt van de deelnemers in het nulalternatief. Vanuit het Alliander project is bijvoorbeeld aan te geven wat de onderwijs en arbeidsachtergrond van de deelnemers was en of men een uitkering had. Een eerste inschatting tijdens de EffectenArena was dat de meeste deelnemers (op korte termijn) geen Nederlandse startkwalificatie zouden hebben gehaald en ook niet duurzame een baan zouden hebben. De inschatting was dat meer dan de helft langdurig in de uitkering zou blijven en dat de meeste andere tijdelijk banen zouden hebben die niet bij hun ambitie (en potentie) passen en dat ze tussentijds een uitkering zouden hebben. Dit komt ook overeen met resultaten uit de literatuur, waaruit blijkt dat meer dan 75% van de vluchtelingen de eerste jaren een bijstandsuitkering krijgt.¹³ Ook werken vluchtelingen vaker in deeltijdbanen en met tijdelijke contracten.¹⁴

Een aanvullende en deels alternatieve aanpak om een inschatting te maken van het aantal statushouders dat zonder dit project een opleiding volgt en een betaalde baan vindt, is het construeren van een referentiegroep. In de LPBL studie¹⁵ naar Amsterdamse statushouders hebben de onderzoekers een referentiegroep gemaakt die qua leeftijd en opleidingsniveau vergelijkbaar is met de deelnemers. Vervolgens vergeleken zij de gegevens van de referentiegroep met de cijfers van de deelnemers aan de Entreegroep (projectalternatief). In samenwerking met een of meerdere gemeenten zou voor de MKBA van het statushouders project van Alliander met een vergelijkbare referentiegroep kunnen worden gewerkt. Voor de referentiegroep zou ook gebruik gemaakt kunnen worden van de (deels betaalde) CBS database van het lopende cohort onderzoeksprogramma naar asielmigranten. Een dergelijke exercitie biedt aanvullende empirische onderbouwing en draagt bij aan uitkomsten met een hogere betrouwbaarheid van de uitkomsten.

Haalbaarheid van het doorrekenen en van de effectiviteit

Op basis van bovenstaande concluderen we dat het ten behoeve van een uit te voeren MKBA mogelijk is om de effectiviteit van het Alliander project te berekenen. We weten hoeveel statushouders aan het traject meedoen en dat zij allen een opleiding volgen en baangarantie hebben. Ook is het mogelijk om de vergelijking te maken met wat er zou zijn gebeurd zonder dit project. Met de combinatie van de hiervoor beschreven methoden kan dit inzicht worden verkregen. Dit biedt de basis om de verschillende effecten door te rekenen.

12 CBS cijfers over cohortstudie, <https://public.tableau.com/profile/centraal.bureau.voor.de.statistiek#!/vizhome/Dashboardcohortstudieasiel2018/Welkom>

13 Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2015) De Staat van de Gemeenten. Speciale editie vluchtelingen.

14 Klaver, J., Witkamp, B., Paulussen-Hoogeboom, M., Slotboom, S., & J. Stouten (2014). VluchtelingenWerk IntegratieBarometer 2014. Een onderzoek naar de integratie van vluchtelingen in Nederland. Amsterdam: VluchtelingenWerk Nederland.

15 Larsen, V. en M. Lubbe (2017) MKBA Amsterdamse aanpak statushouders. Rendement van meer en eerder investeren. Amsterdam: LPBL.

5.3 Uitwerking van de haalbaarheid van het doorrekenen van de effecten

In onderstaande paragrafen zullen per betrokken partij de verwachte hoofdeffecten beschreven worden. Op basis van literatuur wordt het verwachte effect onderbouwd. Per effect wordt beschreven welke informatie nodig is om het effect te kunnen berekenen en een inschatting gemaakt van de haalbaarheid. Hierbij maken we gebruik van beoordelingen van + tot en met ++++:

5. + Alleen kwalitatieve beschrijving van de baten, geen doorrekening.
6. ++ Berekening van de baten vooral gebaseerd op inschattingen en algemene kengetallen, geeft alleen een indicatie van de orde van grootte van een baat weer.
7. +++ Berekening van de baten op basis van harde gegevens en ervaringsgetallen van elders en algemene kengetallen aangevuld met inschattingen.
8. ++++ Berekening van de baten op basis van harde gegevens en ervaringsgetallen van elders en algemene kengetallen.

De beoordeling van de mogelijkheid om de afzonderlijke baten door te rekenen betreft een kwalitatieve beoordeling. Indien voor de haalbaarheid van de doorrekening van een bepaalde baat geen eenduidige beoordeling mogelijk is wordt een dubbele beoordeling, bijvoorbeeld: +++ / ++++.

5.4 Deelnemers / statushouders

Effect 1. Hoger inkomen (en verlies uitkering)

Beschrijving van het effect

Voor vluchtelingen is het moeilijk om een betaald werk te vinden. Door het behalen van een startkwalificatie, is de (potentiële) arbeidsproductiviteit van de deelnemers toegenomen. Zij zijn nu immers in staat om meer en/of sneller werkzaamheden te kunnen verrichten op de arbeidsmarkt. Het leren van de Nederlandse taal vormt een belangrijke barrière voor statushouders richting de arbeidsmarkt. In dit project krijgen statushouders taallessen en kunnen zij tijdens de beroepspraktijkvoering actief hun taalvaardigheden in praktijk verbeteren. Zowel door het behalen van diploma's als het vergroten van de Nederlandse taalvaardigheden kan de deelnemer een (hoger) inkomen genereren en neemt de sociaaleconomische positie toe. Na het taalonderwijs, de opleiding, het opdoen van praktijkervaring en een garantie op arbeid, voorzien deelnemers na tien maanden in hun eigen inkomen. Daarnaast nemen de doorgroei mogelijkheden toe en is de verwachting dat deelnemers ook in de toekomst duurzaam aan het werk zijn en niet terug vallen op het gebruik van een uitkering.

Wanneer ouders een opleiding hebben gevolgd, vindt er een (deels extern) effect plaats tussen generaties.¹⁶ Met andere woorden, de kinderen van de deelnemers zullen door dit traject een hoger opleidingsniveau behalen en daarmee ook een hogere productiviteit en inkomen.

¹⁶ <https://www.migrationpolicy.org/research/cost-benefit-analysis-refugee-integration-programming>

Door het behalen van een diploma en de baangarantie vergoten de deelnemers hun doorgroeimogelijkheden en de kans op duurzame uitstroom. Dit biedt zowel voordelen voor de statushouder als de overheid. Voor statushouders biedt het de kans ambities te realiseren en een baan te vinden die beter bij persoonlijke doelen en kwaliteiten past. En voor de gemeenten betekent dit dat de uitstroom uit de bijstand duurzaam is en er geen verkwisting van menselijk kapitaal en mogelijkheden plaatsvindt.¹⁷ Ook indirecte maatschappelijke opbrengsten als gevolg van het behalen van een startkwalificatie en een hoger inkomen. Deze bestaan uit afnemende kosten van gezondheidszorg, hulpverlening en ondersteuning. Deze effecten worden verderop in deze paragraaf apart behandeld.

Onderbouwing van het effect vanuit de literatuur

De recente groep van statushouders in Nederland kenmerkt zich door een lage arbeidsdeelname en een hoge uitkeringsafhankelijkheid.¹⁸ Anderhalf jaar na het verkrijgen van de verblijfsvergunning, ontvangt 90 procent van de 18 tot en met 64-jarigen die in 2014 een vergunning kregen, een bijstandsuitkering.¹⁹ Van de vluchtelingen die een baan hebben, werkt bijna de helft in de horeca. Daarnaast komen banen in de uitzendbranche en de handel veel voor.²⁰ Het gaat meestal om een baan in deeltijd (89 procent) en met een tijdelijk contract (85 procent).²¹ Een belangrijke belemmering voor het vinden van

een baan is de taalbarrière.²² Het behalen van een Nederlands diploma is cruciaal voor een succesvolle arbeidsparticipatie en vergroot de kansen om passend werk te vinden.²³

Er bestaat een positieve relatie tussen het hebben van een startkwalificatie, arbeidsparticipatie (hebben van een baan) en de hoogte van het inkomen. Niet alleen voor statushouders, hangt het hebben van een startkwalificatie samen met lagere afhankelijkheid van een uitkering, grotere werkzekerheid en economische zelfstandigheid. Jongeren met een startkwalificatie hebben anderhalf keer zo vaak een baan als jongeren zonder startkwalificatie.²⁴

Macro-economische omstandigheden kunnen een grote invloed hebben op de arbeidsparticipatie van vluchtelingen.²⁵ In een inschatting te maken van de lange termijn effecten, dient daar rekening mee gehouden te worden. Vluchtelingen hebben een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt. Of vluchtelingen in de techniek sector duurzaam aan het werk kunnen blijven, is afhankelijk van de vraag naar technisch geschoold personeel. Alliander voorziet dat de huidige tekorten aan geschoold personeel in hun sector alleen maar zullen toenemen de komende jaren. Alliander leidt de deelnemers op

17 Razenberg, I., Kahmann, M., Gruijter, M. de & E. Damhuis (2018) Monitor gemeentelijk beleid arbeidstoeleiding vluchtelingen 2018. Het belang van blijvende aandacht voor (stappen naar) werk. Kennisplatform Integratie en Samenleving.

18 SER (2018a) Signalering Vluchtelingen en Werk: een nieuwe tussenbalans. Inventarisatie en analyse initiatieven gericht op vergroten maatschappelijke participatie statushouders. Den Haag: Sociaal-Economische Raad.

19 Centraal Bureau voor de Statistiek (2017) Van opvang naar integratie. Cohortstudie van recente asielmigranten. Den Haag: CBS, p. 21

20 Centraal Bureau voor de Statistiek (2018). Uit de startblokken. Cohortstudie naar recente asielmigratie. Den Haag: CBS, p.33

21 Centraal Bureau voor de Statistiek (2017) Van opvang naar integratie. Cohortstudie van recente asielmigranten. Den Haag: CBS, p. 22

22 Stavenuiter, M., Tinnemans, K., Kahmann, M & M. Van der Hoff (2019) Statushouders tussen droombaan en realiteit. De werking van twee interventies voor arbeidstoeleiding (VIP en NVA Werktrajecten). Utrecht: Verwey-Jonker Instituut; Razenberg, I., Kahmann, M., Gruijter, M. de & E. Damhuis (2018) Monitor gemeentelijk beleid arbeidstoeleiding vluchtelingen 2018. Het belang van blijvende aandacht voor (stappen naar) werk. Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving; Klaver, J., Witkamp, B., Paulussen-Hoogeboom, M., Slotboom, S., & J. Stouten (2014). VluchtelingenWerk IntegratieBarometer 2014. Een onderzoek naar de integratie van vluchtelingen in Nederland. Amsterdam: VluchtelingenWerk Nederland en Kahmann, M., Winter, de S., Gruijter, M. de & I. Razenberg (2018) VluchtelingenWerk IntegratieBarometer 2018. Een onderzoek naar de ervaringen van vluchtelingen met inburgering. Amsterdam: VluchtelingenWerk.

23 Bakker, L. (2016) Seeking Sanctuary in the Netherlands. Opportunities and obstacles to refugee integration. Rotterdam: Erasmus Universiteit; Kanas, A., & F. van Tubergen (2009) The impact of origin and host country schooling on the economic performance of immigrants. *Social Forces*, 88(2), pp. 893-915; Vroome, T. de, & F. van Tubergen (2010) The Employment Experience of Refugees in the Netherlands. *International Migration Review*, 44(2), 376-403; Auer, D. (2018) Language Roulette -The Effect of Random Placement on Refugee's Labour Market Integration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(3), 341- 362.

24 Centraal Planbureau (2018) Waarde van een startkwalificatie op de arbeidsmarkt. Den Haag: CPB, p.17

25 Aydemir, A. (2003). Effects of business cycles on the labour market assimilation of immigrants. Analytical Studies Branch research paper series, Ottawa, Canada.

met de bedoeling ze langdurig aan het bedrijf te kunnen binden. Bij het uitvoeren van een MKBA kan, in overleg met Alliander, gebruik worden gemaakt van berekeningen door het bedrijf over de verwachte vraag aan arbeidskrachten.

Berekeningswijze en haalbaarheid doorrekening

De baat van een hogere productiviteit en hoger inkomen kan worden doorgerekend. Belangrijke input voor de berekening zijn het aantal deelnemers dat een startkwalificatie behaald en het aantal dat duurzaam aan het werk gaat. Voor de tien deelnemers staat vast dat zij na tien maanden een inkomen krijgen en hun uitkering stopgezet wordt. Eerder in deze paragraaf is ook reeds onderbouwd dat deze cijfers tegen kunnen worden tegen het de aannemelijke situatie in het nulalternatief, zonder het statushouderstraject van Alliander.

Gegevens over hoogte van het (start)inkomen zijn aan te leveren door Alliander. Voor het berekenen van de lange termijn doorgroeimogelijkheden en inkomensstijging kan Alliander een schatting maken op basis van de loopbaanontwikkeling van bestaande werknemers en inschattingen van de vacatures die zij de komende jaren verwachten. Hierbij kunnen eventueel samen met Alliander bijstellingsfactoren worden toegepast om zo rekening te houden met de specifieke kenmerken van de deelnemers (waaronder Nederlands als tweede taal, relatief onbekend met Nederlandse cultuur en werkwijzen).

Aanvullend of eventueel als alternatief kan ook gebruik worden gemaakt van aannamen zoals gehanteerd in de studie van Ecorys naar VSV in 2009.²⁶ In deze studie stelde Ecorys dat er een brede consensus bestaat over de orde van grootte van de stijging van de arbeidsproductiviteit als gevolg van een jaar extra onderwijs. Ze gaan er van uit dat een jaar extra onderwijs gemiddeld tot een stijging van het inkomen met tussen de 5

tot 15 procent leidt (meest brede bandbreedte), waarbij ze uiteindelijk rekenen met een conservatieve schatting van 5 procent.

De overdracht van dit effect naar volgende generaties is lastiger hard door te rekenen. In een studie van SEO (2009)²⁷ is vanwege de complexiteit van dit effect, het doorrekenen van dit effect beperkt tot één generatie. Gezien dit effect zich waarschijnlijk niet beperkt tot één generatie en het merendeel van de deelnemers op moment van deelname aan het traject (nog) alleenstaand is, leidt het op deze manier doorrekenen tot onderschatting van de baten.

Eindbeoordeling haalbaarheid doorrekening

Dit effect is goed door te rekenen op basis van harde gegevens van vooral Alliander en ervaringsgetallen uit andere studies. Eventueel dienen er enkele inschattingen te worden gemaakt.

Daarmee komt het eindoordeel van de mogelijkheid tot doorrekening uit op +++ / ++++

Effect 2. Betere kwaliteit van leven

Beschrijving van het effect

Een hoger opleidingsniveau en hoger inkomen hebben een positief effect op gezondheid. Door een hogere opleiding zijn mensen zich meer bewust van de baten van een gezonde leefstijl en dankzij een hoger inkomen ook in staat dit in de praktijk toe te passen. Ook zullen zij vaker in minder fysiek belastende beroepen werkzaam zijn.

²⁶ Cuelenaere, B., Zutphen, F. van, Aa, R. van der, Willemsen, A. & M. Wilkens (2009) MKBA voortijdig schoolverlaten. Rotterdam: Ecorys.

²⁷ Hof, B., Klaveren, C. van & A. Heyma (2009) Maatschappelijke baten van het opheffen van onderwijsachterstanden. Berekeningen op basis van kengetallen. Amsterdam: SEO.

Het Alliander project vergroot het welzijn en de kwaliteit van leven van deelnemers. Door een centrale plek waar zij de taal leren, een opleiding volgen, sociale contacten hebben, werkervaring opdoen en begeleiding krijgen, raakt hun leven op orde. Statushouders hebben een grote motivatie te werken en bij te dragen aan de samenleving.²⁸ Binnen het Alliander traject hebben zij een daginvulling en kunnen zij zich nuttig maken wat het zelfvertrouwen en gevoel van eigenwaarde vergroot. Deze effecten hebben een positief effect op de mentale gezondheid.

Het Alliander project zorgt ervoor dat deelnemende statushouders in hun eigen inkomen kunnen voorzien en niet afhankelijk zijn van een uitkering. Daarnaast is arbeidsparticipatie een van de belangrijkste bepalende factoren voor gezondheid bij vluchtelingen (Pharos, 2016). Het traject heeft naar verwachting een positief effect op de gezondheid en draagt bij aan het opbouwen dan wel uitbreiden van een sociaal netwerk.

Onderbouwing van het effect vanuit de literatuur

Opleidingsniveau heeft een positief effect op gezondheid.²⁹ Opleiding, sociaal-economische status (SES) en gezondheidsvaardigheden hebben een sterke relatie hebben met gezondheid. Deze factoren beïnvloeden ook de gezondheid van vluchtelingen. Het actief deelnemen aan de samenleving door het volgen van een opleiding en werken, kan helpen in het voorkomen van chronische aandoeningen.³⁰

28 Stavenuiter, M., Tinnemans, K., Kahmann, M & M. Van der Hoff (2019) Statushouders tussen droombaan en realiteit. De werking van twee interventies voor arbeidstoeleiding (VIP en NVA Werktrajecten). Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

29 Kippersluis, H., Doorslaer, van E. & T. Van Oort (2009) Gezondheid, inkomen en werk gedurende de levenscyclus. In: VGE Bulletin juni 2009.

30 Pharos (2016) Kennissynthese gezondheid van nieuwkomende vluchtelingen en indicaties voor zorg, preventie en ondersteuning. Utrecht: Pharos.

Berekeningswijze en haalbaarheid doorrekening

In eerdere MKBA studies is de 'Kwaliteit van leven' berekent aan de hand van QALY's: Quality Adjusted Life Years. Dit is een maat om gezondheid en kwaliteit van leven in getallen uit te drukken. Een QALY kan hierbij worden bepaald door personen een vragenlijst in te laten vullen over de eigen ervaring van kwaliteit van leven. De waarde die iemand geeft aan zijn of haar leven wordt uitgedrukt in de waarde 0 tot 1. Waarbij 1 de waarde is van één gezond levensjaar.³¹ Met het gebruik van de maat QALY kan een immateriële bat als kwaliteit van leven worden omgezet in euro's.

De gehanteerde waarde van een QALY varieert sterk in verschillende studies (van € 20.000 tot € 80.000).^{32 33} Een medische interventie heeft een hogere waarde dan een preventieve maatregel. Opleiding en werk zitten aan de preventie kant wat betekent dat het kengetal eerder aan de lage kant van de bandbreedte zit. In de MKBA naar VSV heeft Ecorys (2009) gebruik gemaakt van kengetallen die het extra aantal QALY's weer-geven per extra jaar gevolgd onderwijs.³⁴ LPBL (2017) hanteerde in hun MKBA van de Amsterdamse aanpak statushouders de ondergrens van € 20.000 voor een QALY.

31 Een lagere waarde geeft de waarde van leven met een ziekte. Een levensjaar met een waarde van bijvoorbeeld 0,5 QALY betekent dat iemand evenveel waarde hecht aan een jaar met een bepaalde ziekte als aan een half jaar in volle gezondheid. Uit: Larsen, V. en M. Lubbe (2017) MKBA Amsterdamse aanpak statushouders. Rendement van meer en eerder investeren. Amsterdam: LPBL.

32 Centraal Planbureau (2017) QALY-tijd. Nieuwe medische technologie, kosteneffectiviteit en richtlijnen. Den Haag: CPB.

33 Voor het bepalen van de economische waarde van gezondheid is informatie nodig over wat de gemiddelde Nederlander wil betalen voor een extra QALY. In een recent Nederlands onderzoek naar de waarde van een QALY is de Nederlandse institutionele context voor het eerst goed meegenomen. Dit onderzoek levert schattingen op voor de waarde van een QALY van ongeveer 60.000 euro per jaar. Dit lijkt voorsnog een bruikbaar uitgangspunt voor het schatten van de waarde van een QALY in een MKBA. Gezien de onzekerheid rond deze uitkomst is het raadzaam daarnaast verschillende varianten door te rekenen met andere QALY-waarden, bijvoorbeeld de veelgenoemde waarde van 80.000 euro. In: Pomp, M., Schoenmaker, C. & J. Polder (2014) Op weg naar maatschappelijke kosten-batenanalyses voor preventie en zorg, Themarapport Volksgezondheid Toekomst Verkenning. Den Haag: RIVM.

34 Cuelenaere, B., Zutphen, F. van, Aa, R. van der, Willemsen, A. & M. Wilkens (2009) MKBA voortijdig schoolverlaten. Rotterdam: Ecorys.

De werkwijze met Qaly's is niet onomstreden, omdat deze de nodige onzekerheid kent en een relatief grote impact op het eindresultaat kan hebben. Voor een MKBA van het statushoudersproject van Alliander dient hiermee rekening te worden gehouden en is het aan te raden om uit te gaan van conservatieve inschattingen en kengetallen (zoals ook LPBL en Ecorys in de hierboven aangehaalde studie hebben gedaan) Van belang is dat een QALY, ondanks de discussies die het oproept, wetenschappelijk gangbaar en goed gefundeerd is.³⁵

Eindbeoordeling haalbaarheid doorrekening

Dit effect is wel door te rekenen met behulp van de methode van QALY's, maar deze methode kent de nodige beperkingen en onzekerheden. Er dient gewerkt te worden met vooral kengetallen en inschattingen. Het eindoordeel van de mogelijkheid tot doorrekening komt daarmee uit op ++ / +++

Effect 3. Actieve maatschappelijke participatie

Beschrijving van het effect

Deelname aan het Alliander project vergoot de zelfredzaamheid van deelnemers. Doordat het project zowel bijdraagt aan het vergoten van het netwerk, het verbeteren van de inkomenspositie, het leren van de taal, kunnen mensen beter hun weg vinden in Nederland. Zoals eerder beschreven bij effect 2, draagt deelname aan het project ook bij een meer eigenwaarde en vertrouwen.

Onderbouwing van het effect vanuit de literatuur

Dat een betere beheersing van de Nederlandse taal en het hebben van een groter (ondersteunend) netwerk een positieve effect heeft op actieve maatschappelijk participatie, wordt ondersteund door literatuur. Werk is belangrijk voor de integratie van vluchtelingen in Nederland, omdat vluchtelingen met betaald werk een levensstandaard kunnen bereiken die een succesvolle vestiging ondersteunt.³⁶ Het vergoten van de zelfredzaamheid heeft ook een positief effect op financiële zelfredzaamheid en kan mogelijk het krijgen van schulden voorkomen.³⁷

Berekeningswijze en haalbaarheid doorrekening

Dit effect kan kwalitatief beschreven worden en mogelijk kunnen delen, waaronder ervaren zelfredzaamheid, worden meegenomen in het berekenen van effect 2 kwaliteit van leven.

Eindbeoordeling haalbaarheid doorrekening

Dit effect is niet goed door te rekenen, maar kan wel vanuit de literatuur goed onderbouwd worden beschreven. Voor een deel valt dit effect ook samen met effect 2 "Kwaliteit van leven", waarmee dit effect deels toch wel wordt doorgerekend. Het **eindoordeel** van de mogelijkheid tot doorrekening als zelfstandig effect komt daarmee uit op +.

³⁵ Larsen, V. en M. Lubbe (2017) MKBA Amsterdamse aanpak statushouders. Rendement van meer en eerder investeren. Amsterdam: LPBL.

³⁶ Colic-Peisker, V., & Tilbury, F. (2007) Refugees and Employment: The effect of visible difference on discrimination. Perth: Centre for Social and Community Research Murdoch University.

³⁷ Rooijen, van M., Kahmann, M., Elferink, J. & B. Avrić (2018) Financiële en sociale zelfredzaamheid van nieuwkomers. Een verkenning van het landelijke en lokale beleid. Kennisplatform Integratie en Samenleving.

5.5 Overheid (gemeente en Rijk)

Effect 4. Lagere kosten zorg- en hulpverlening

Beschrijving van het effect

Volgens de nieuwe Wmo (vanaf 2015) zijn gemeenten verantwoordelijk voor de ondersteuning van mensen die niet volledig zelf kunnen voorzien in hun zelfredzaamheid en participatie. Effect 1 beschrijft hoe door deelname aan dit traject de inkomenspositie van deelnemers vergroot. Aangezien vluchtelingen een verhoogd risico hebben op schulden (van Rooijen ea., 2018) zal door het verkrijgen van een eigen inkomen, minder beroep worden gedaan op (schuld)hulpverlening. Ook ondersteuning die deelnemers krijgen van Temp'hory, zorgen ervoor dat andere zorg- en hulpverleningsinstanties minder belast worden.

Bij effect 2 staat beschreven hoe het hebben van een onderwijskwalificatie en hoger inkomen leidt tot een betere kwaliteit van leven. Bij effect 2 staan de baten van de statushouder centraal. Bij effect 4 gaat het om hoe de verbetering van de positie van de deelnemer doorwerkt op minder gebruik van zorg en hulpverlening en daarmee de besparing van kosten.

Onderbouwing van het effect vanuit de literatuur

Een kwart tot een derde van de vluchtelingen behoort tot een huishouden dat onder de armoedegrens valt.³⁸ Vluchtelingen hebben een verhoogd risico in de schulden te raken door onder andere kosten die zij hebben gemaakt voor de vlucht, vertraging met het uitbetalen van toeslagen, afhankelijkheid van een bijstandsuitkering.³⁹

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat betere gezondheid leidt tot minder zorgkosten. In de literatuur zijn cijfers bekend over het zorggebruik in Nederland. Het zorggebruik door niet-westerse allochtonen, ligt ongeveer 15% boven het landelijk gemiddelde waar het gaat om lichamelijk gezondheid. Pharos (2016) verwacht op korte termijn geen grote toename van GGZ door onbekendheid met deze zorgverlening. Op de langere termijn zal hier mogelijk meer gebruik van worden gemaakt. De verwachting is dat statushouders door psychische klachten wel meer gebruik zullen maken van huisartsenzorg.⁴⁰

Berekeningswijze en haalbaarheid doorrekening

Over een deel van de zorg en hulpverlening is het mogelijk om gegevens te verzamelen specifiek voor vluchtelingen. Zo maakt Pharos bijvoorbeeld een schatting van het verhoogde bezoek van de huisarts door vluchtelingen. In studies van LPBL⁴¹ zijn voor de gemeente Amsterdam de cijfers over zorggebruik ingedeeld in vier categorieën naar zelfredzaamheid: 1) huishoudens zonder problematiek of met enkelvoudige problematiek 2) huishoudens met meervoudige problematiek, maar zelfredzaam, 3) meervoudige problematiek en niet-zelfredzaam en 4) top/intramuraal. Daarbij zijn statistische analyse gemaakt van zorgprofielen en zorgkosten. Ecorys heeft, op basis van deze cijfers, een inschatting gemaakt van de afname zorgkosten door het project Perspectiefbanen. Zij hebben de gemiddelde uitgaven van ondersteuning bij gezondheid, welzijn en werk en inkomen van multiprobleem gezinnen en van gezinnen zonder of met enkelvoudige problematiek als uitgangspunt genomen. Deze gemiddelden zetten zij vervolgens af tegen de aandelen meervoudige zelfredzaam en enkelvoudige problematiek in de

38 Vrooman C., Hoff S., Otten F., Bos W. et al. (2014) Armoedesignalement 2014. Den Haag: SCP/CBS; 2014.

39 Rooijen, van M., Kahmann, M., Elferink, J. & B. Avrić (2018) Financiële en sociale zelfredzaamheid van nieuwkomers. Een verkenning van het landelijke en lokale beleid. Kennisplatform Integratie en Samenleving.

40 Pharos (2016) Kennissynthese gezondheid van nieuwkomende vluchtelingen en indicaties voor zorg, preventie en ondersteuning. Utrecht: Pharos.

41 Larsen, V. en M. Lubbe (2017) MKBA Amsterdamse aanpak statushouders. Rendement van meer en eerder investeren. Amsterdam: LPBL.

Amsterdamse doelgroep. Op basis van deze cijfers ging Ecorys uit van een afname van 25% aan zorgkosten voor de gemeente.⁴²

In 2017 heeft LPBP de afname van zorgkosten ook berekend voor de Amsterdamse arbeidsmarktaanpak van statushouders. Daarbij is ook weer gebruik gemaakt van de indeling in vier categorieën zorggebruikers en de inschatting aan behoefte aan zorg en ondersteuning. Deze indeling is vervolgens gebruikt voor categorisering van deelnemers aan Amsterdamse aanpak tot integratie op de arbeidsmarkt voor statushouders. Uit die berekening bleek dat 20% van de doelgroep enkelvoudige problematiek had, en 70% meervoudige problematiek maar zelfredzaam. (10% meervoudige problematiek en niet zelfredzaam). In de Amsterdamse studie is per type huishouden (gezinnen, ouderen, overige huishoudens) een zorgconsumptieprofiel berekend. (Totale kosten sociaal domein (samengesteld uit Werk, Participatie en Inkomen (WPI), zorg, welzijn, jeugd, ZVW, Rijk). Deze studie bevat ook kengetallen over de kosten van zorgconsumptie per categorie huishouden per jaar. Een belangrijke baat van het project was dat de betrokken statushouders in een lager zorgprofiel terecht kwamen en daarmee veel zorgkosten vermeden zouden kunnen worden⁴³.

In lijn met de hier boven beschreven studies en met gebruikmaking van kengetallen uit die studies is doorrekening van dit effect voor het traject van Alliander haalbaar. Dit betreft dan geen precieze berekening, maar eerder een indicatie van de orde van grootte. In hoeverre een precieze berekening mogelijk is, is mede afhankelijk van de beschikbare cijfers over zorggebruik die verschillende gemeenten hebben. Een alternatief is

gebruik te maken van de berekeningswijze en ervaringsgetallen uit LPBL en Ecorys onderzoeken (LPBL, 2015, 2017 en Ecorys, 2015).

Eindbeoordeling haalbaarheid doorrekening

Dit effect is wel door te rekenen met behulp van kengetallen en ervaringsgetallen en inschattingen, maar betreft dan meer een indicatie van de orde van grootte. Het eindoordeel van de mogelijkheid tot doorrekening als zelfstandig effect komt daarmee uit op ++.

Effect 5. Lagere kosten uitkering

Beschrijving van het effect

In effect 1 is beschreven dat deelnemers een baangarantie hebben en door deelname aan dit traject niet langer afhankelijk zijn van een uitkering. Gezien de krapte op de arbeidsmarkt, het vergroten van arbeidskansen door het behalen van een diploma en de baan-garantie, kan worden aangenomen dat deelnemers duurzaam uit de uitkering stromen. Dit is een blijvend effect en structurele besparing voor gemeenten. In de situatie zonder dit traject (nul-alternatief) zou Alliander vooral gekeken hebben naar Oost-Europese landen voor arbeidskrachten. In dat geval waren de meeste statushouders in ieder geval op de korte termijn afhankelijk gebleven van een uitkering. Door het statushoudersproject zijn degene die afhankelijk zouden zijn geweest van een uitkering dat niet meer. Dit levert de gemeenten besparingen.

Onderbouwing van het effect vanuit de literatuur

Bij effect 1 is beschreven hoe het behalen van een startkwalificatie en de baangarantie leiden tot eigen inkomen en vermindering van uitkeringsafhankelijkheid.

42 Hamdi, A., Beek, L. van, Bakker, H. & W. Spit (2015) Perspectiefbanen. Maatschappelijke kosten en baten. Rotterdam: Ecorys.

43 Larsen, V. en M. Lubbe (2017) MKBA Amsterdamse aanpak statushouders. Rendement van meer en eerder investeren. Amsterdam: LPBL.

Berekeningswijze en haalbaarheid doorrekening

Doorrekenen van dit effect is goed te doen. Aan het begin van deze paragraaf bij de behandeling van het in beeld brengen van de effectiviteit hebben we reeds beschreven dat het goed mogelijk is om te berekenen hoeveel minder deelnemers een uitkering nodig hebben dankzij dit traject.

In meerdere studies zijn al berekeningen gemaakt van de omvang van de besparingen op uitkeringen wanneer uitkeringsgerechtigden aan het werk worden geholpen. In dit geval wordt er een optelsom gemaakt van het aantal deelnemers dat nu geen uitkering meer heeft en anders nog wel zou hebben gehad. Om een schatting te maken van de duur dat de deelnemers zonder dit traject gebruik zouden hebben gemaakt van een uitkering, kunnen de uitkomsten naar de cohortstudie statushouders worden gebruikt⁴⁴. Het SCP, CBS, RIVM en WODC voeren een longitudinaal onderzoek uit onder asielmigranten en nareizigers die tussen januari 2014 en juli 2016 in Nederland een verblijfsstatus hebben gekregen. Over hen wordt onder andere bijgehouden wanneer zij een betaalde baan hebben. Deze cijfers kunnen vergeleken worden met de deelnemers van het Alliander traject.

Eindbeoordeling haalbaarheid doorrekening

Dit effect is goed door te rekenen op basis van harde gegevens van vooral Alliander en mogelijk het CBS en ervaringsgetallen uit andere studies. Eventueel dienen er enkele inschattingen te worden gemaakt. Daarmee komt het eindoordeel van de mogelijkheid tot doorrekening uit op +++ / ++++

Effect 6. Lagere kosten arbeidsmarkttoeleiding

Beschrijving van het effect

Vanuit de Participatiewet zijn de gemeenten verantwoordelijk voor toeleiding naar arbeid van statushouders. Lagere kosten arbeidsmarkttoeleiding hangt sterk samen met effect 5. Naast dat gemeenten minder kosten hebben aan uitkeringen besparen ze ook kosten omdat ze minder personen naar werk hoeven te begeleiden. Wanneer iemand uit de uitkering is, maakt de gemeente ook geen kosten meer om iemand aan het werk te helpen en om de uitkering te controleren. Gemeenten hoeven dan geen periodieke gesprekken en toeleidingstrajecten (trainingen, oriëntatie, bemiddeling etc.) te organiseren en faciliteren.

Onderbouwing van het effect vanuit de literatuur

Gemeenten ontvangen voor de maatschappelijke begeleiding een bijdrage van het ministerie van SZW via het COA. Vanaf 1 januari 2016 gaat het om € 2.370 per inburgeringsplichtige statushouder (voorheen € 1000). Gemeenten hoeven dit niet zelf aan te vragen, maar worden aangeschreven door het COA, met een brief. Nadat gemeenten deze brief hebben ondertekend en retour hebben gestuurd aan het COA, zal het COA overgaan tot uitbetaling. Deze gelden ontvangen gemeenten eenmalig en zetten zij op verscheidene manieren in.⁴⁵ Wanneer statushouders (tijdelijk) een baan hebben gehad, vallen zij daarna onder reguliere ondersteuning vanuit de Participatiewet.

44 Centraal Bureau voor de Statistiek (2018). De waarde van een startkwalificatie op de arbeidsmarkt. Den Haag: CBS.

45 Razenberg, I., Kahmann, M., Gruijter, M. de & E. Damhuis (2018) Monitor gemeentelijk beleid arbeidstoeleiding vluchtelingen 2018. Het belang van blijvende aandacht voor (stappen naar) werk. Kennisplatform Integratie en Samenleving.

Berekeningswijze en haalbaarheid doorrekening

Effect 6 is redelijk goed door te rekenen. Cruciale aannamen hierbij zijn:

- Aantal personen dat anders uitkering had gehad en de duur daarvan.
- Gemiddelde kosten (Deze kunnen uiteraard per gemeente sterk verschillen. Elke gemeente heeft immers ander beleid.) In studies van LPBL en Ecorys voor Amsterdam zijn hiervan inschattingen gebruikt.

Eindbeoordeling haalbaarheid doorrekening

Dit effect is goed door te rekenen op basis van harde gegevens van vooral Alliander en mogelijk het CBS en ervaringsgetallen uit andere studies. Eventueel dienen er enkele inschattingen te worden gemaakt. Daarmee komt het eindoordeel van de mogelijkheid tot doorrekening uit op +++ / ++++.

5.6 Alliander

Effect 7. Lagere wervings- & selectie- en opleidingskosten

Beschrijving van het effect

Het meest aannemelijke alternatief voor het opleiden van de statushouders, zijn arbeidsmigranten uit Oost-Europa. Het voordeel voor Alliander van het statushoudertraject is dat relatief hoge kosten voor het werven en selecteren van arbeidskrachten in Oost-Europa nu wordt voorkomen. Net als het transport naar Nederland en ook de huisvesting in Nederland. Door te werken met statushouders die al in Nederland wonen worden deze laatste kosten helemaal voorkomen. Uiteraard maakt Alliander wel kosten voor de werving en selectie van de statushouders, maar vooral door de kortere afstand en de bemiddelende rol van UAF liggen deze kosten lager dan in het geval van het aantrekken van arbeidskrachten uit Oost-Europa.

Ten aanzien van de opleidings- en begeleidingskosten geldt dat zowel de statushouders als de arbeidsmigranten uit Oost-Europa eerst Nederlands moeten leren. De statushouders wonen al langere tijd in Nederland en spreken aan het begin van het traject al (wat) Nederlands en hebben daarmee een voorsprong op de arbeidsmigranten. De kosten voor de opleiding tot monteur zijn voor beide groepen even hoog.

De verwachting is (van onder meer Alliander) dat statushouders voor de langer termijn in Nederland blijven en zich ook aan een werkgever als Alliander willen binden. In het geval van de arbeidsmigranten uit Oost-Europa is die lange termijn commitment minder zeker.

Onderbouwing van het effect vanuit de literatuur

In een berekening van Alliander schatten zij de gemiddelde verblijfsduur van Oost-Europese arbeidsmigranten op een jaar tot anderhalf jaar. Daarmee zouden de wervings-, selectiekosten en opleidingskosten voor arbeidsmigranten hoger komen te liggen ten opzichte van de statushouders.

Berekeningswijze haalbaarheid doorrekening

Alliander heeft voordat zij begonnen met het statushouderstraject eerst een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden en kosten van het aantrekken van Oost-Europese arbeidskrachten. Hiertoe is ook een berekening van de kosten gemaakt. Bij de uitvoering van een MKBA kunnen deze berekeningen als basis dienen. Dit kan nog worden aangevuld met ervaringsgetallen uit andere studies. Zo is in onder meer de MKBA Perspectiefbanen van Ecorys (2015) een berekening gemaakt van de besparing van de kosten door in te zetten op arbeidsmarkttoeleiding van uitkeringsgerechtigden (in trede 3 in Amsterdam). Hierbij is op basis van literatuur gebruik gemaakt van inschattingen van gemiddelde kosten van wervings- en selectietrajecten.

Eindbeoordeling haalbaarheid doorrekening

Dit effect is door te rekenen op basis van gegevens en berekeningen die Alliander reeds zelf heeft opgesteld, mogelijk aangevuld met ervaringsgetallen uit andere studies. Eventueel dienen er enkele inschattingen te worden gemaakt. Daarmee komt het eindoordeel van de mogelijkheid tot doorrekening uit op +++.

Effect 8. Verminderde productiviteit stagebegeleider

Beschrijving van het effect

De verwachting is dat stagebegeleiders een lagere productiviteit hebben in de periode dat zij een statushouder begeleiden. Zij worden intern voorbereid met een training (bij de BAM) en begeleid. Daarnaast zal het uitleggen van de werkzaamheden, tijd kosten. Te verwachten is dat dit door de taalbarrière meer tijd kost dan bij reguliere werknemers. Gezien de Oost-Europeanen uit het 0-alternatief ook met een taalbarrière te maken hebben, kan het zijn dat dit effect volledig wegvalt of juist positief uitvalt (voor het statushoudersproject).

Onderbouwing van het effect vanuit de literatuur

Bij vluchtelingen duurt het vaak wat langer voor zij productief zijn dan bij 'reguliere' medewerkers. Dit vergt naar verwachting extra begeleidingstijd van de stagebegeleider, die daardoor minder productief is. Er zijn echter geen aanwijzingen dat de productiviteit van Syrische vluchtelingen op termijn minder is.⁴⁶ In hoeverre zij in het begin verminderd productief zijn in vergelijking met andere niet 'reguliere' medewerkers, is niet bekend in de literatuur. De mate waarin de productiviteit verminderd wordt, is in deze voorstudie niet vast te stellen. Bij de uitvoering van een MKBA kan dit met Alli-

ander wel bekeken worden. Alliander heeft aangegeven de productiviteit van alle werknemers bij te houden. Op basis van deze gegevens kan een vergelijking in productiviteit vermindering worden gemaakt.

Berekeningswijze haalbaarheid doorrekening

Alliander houdt cijfers bij over de productiviteit van werknemers. Daarbij dient dan ook de inschatting te worden gemaakt in hoeverre de productiviteit in het traject met de statushouders afwijkt van de verwachte productiviteit in het geval van Oost-Europese arbeidsmigranten. In de literatuur is over dit laatste geen bruikbare literatuur gevonden.

Eindbeoordeling haalbaarheid doorrekening

Dit effect is goed door te rekenen op basis van gegevens van vooral Alliander, aangevuld met ervaringsgetallen uit andere studies en inschattingen van met name de vergelijking met arbeidsmigranten. Daarmee komt het eindoordeel van de mogelijkheid tot doorrekening uit op ++ / +++.

Effect 9. Versterking bekendheid en imago Alliander

Beschrijving van het effect

De verwachting is dat het opleiden en inbedden van statushouders binnen de organisatie een positiever effect heeft op het imago van Alliander dan het faciliteren van opleidings- en werkplekken voor Oost-Europeanen. Statushouders wonen al in Nederland en door hen op te leiden en een baan aan te bieden worden reeds in Nederland aanwezige talenten benut en zijn er meer mensen uit de uitkering.

Onderbouwing van het effect vanuit de literatuur

In de literatuur is geen specifieke informatie te vinden over de relatie tussen het opleiden en aannemen van statushouders en het imago van de organisatie.

⁴⁶ Jong, M. de, Nijhoff, K., Wilbrink, D., Sjoer, E. & E. de Vries (2019) Syrische vluchtelingen aan het werk; Eindrapportage en onderzoekverantwoording. Zwolle: Windesheim.

Berekeningswijze en haalbaarheid doorrekening (+)

Dit effect kan kwalitatief worden beschreven, maar niet doorgerekend worden.

5.7 Bredere samenleving / overige

Effect 10. Meer draagvlak / acceptatie vluchtelingen

Beschrijving van het effect

Wanneer statushouders een opleiding volgen en werken, zijn zij actiever, kosten zij de maatschappij minder (uitkering en zorg en hulpverleningskosten) en dragen zij bij aan de welvaart in Nederland. In een aantal MKBA studies is een van de effecten van het vergroten van arbeidskansen voor bepaalde doelgroepen, dat dit betekent dat er minder plekken voor Nederlanders beschikbaar zijn. Voor dit Alliander traject geldt dit effect niet omdat we in de techniek sector te maken hebben met grote arbeidstekorten. In hoeverre dit project een positief effect heeft op het imago van Alliander is te beschrijven, alleen niet met cijfers te onderbouwen.

Onderbouwing van het effect vanuit de literatuur

In de literatuur is geen specifieke informatie te vinden over het effect van participatie op het vergroten van draagvlak van vluchtelingen. Berekeningswijze en haalbaarheid doorrekening

Dit effect kan kwalitatief worden beschreven, maar niet doorgerekend worden. Daarmee komt het eindoordeel van de mogelijkheid tot doorrekening uit op +.

Effect 11. Meer kennis en tools voor aanpak en doelgroep

Beschrijving van het effect

Temp'hory die niet eerder een opleidingstraject inrichtte voor statushouders, heeft de afgelopen maanden door ervaring kennis opgebouwd om deze doelgroep te begeleiden. Dit gebeurde niet alleen ten aanzien van statushouders, maar ook met behulp van hen. Zo hebben zij gezamenlijk een app ontwikkeld waarin alle gereedschappen zijn afgebeeld met daaronder de Nederlandse benaming. Een brede groep anderstalige kan gebruik maken van deze tool wat de toegang tot de Nederlandse opleidingen en werkplekken vergroot.

Onderbouwing van het effect vanuit de literatuur

In de literatuur is geen informatie te vinden over het effect dat een nieuw ontwikkelde doelgroep aanpak heeft op de bredere doelgroep.

Berekeningswijze en haalbaarheid doorrekening

Dit effect kan kwalitatief worden beschreven, maar niet doorgerekend worden. Daarmee komt het eindoordeel van de mogelijkheid tot doorrekening uit op +.

6 Eindbeoordeling en conclusies

In tabel 6.1 geven we een overzicht van alle effecten en van de beoordeling van de haalbaarheid van de doorrekening per effect.

Tabel 6.1. Overzichtstabel met alle effecten en de beoordeling van de haalbaarheid van de doorrekening

Nr	Effect	Haalbaarheid doorrekening
Deelnemers		
1	Hoger inkomen	+++ / ++++
2	Betere kwaliteit van leven	++ / +++
3	Actieve maatschappelijke participatie (NB: dit effect heeft veel overlap met de voorgaande twee effecten)	+ als zelfstandig effect +++ als onderdeel van de twee bovenstaande effecten
Gemeente		
4	Lagere kosten zorg en hulpverlening	++
5	Lagere kosten uitkering	+++ / ++++
6	Lagere kosten arbeidsmarktoeleiding	+++ / ++++
Bedrijven		
7	Lagere wervings- & selectie- en opleidingskosten	+++
8	Verminderde productiviteit stagebegeleider	++ / +++
9	Versterking bekendheid en imago Alliander	+
Overige effecten (samenleving)		
10	Meer draagvlak / acceptatie vluchtelingen	+
11	Meer kennis en tools voor aanpak doelgroep	+

Van het totaal van 11 zelfstandige effecten⁴⁷ kunnen er zeven in verschillende mate van hardheid worden doorgerekend (minimum beoordeling ++). De overige vier kunnen alleen kwalitatief worden beschreven. Effect 3 van Actievere maatschappelijke participatie van statushouders valt formeel in de laagste categorie (+ alleen kwalitatieve beschrijving). Dit betekent echter niet dat dit effect niet in de berekening kan worden meegenomen. Dit effect heeft namelijk belangrijke overlappen met de effecten (2) Verbetering kwaliteit van leven en (1) Hoger inkomen en wordt binnen die effecten al meegerekend. Sterker gesteld, wanneer dit effect wel zelfstandig te berekenen zou zijn, zou er voor de overlap met de twee andere genoemde effecten gecorrigeerd moeten worden om dubbeltellingen en daarmee overschatting van de baten te voorkomen.

Van de zeven effecten die kunnen worden berekend hebben we op dit moment kunnen vaststellen dat vier effecten relatief goed doorgerekend kunnen worden (minimum beoordeling +++). Dit betreft een baat voor deelnemers (1, Hoger inkomen), een baat voor Alliander (7, Lagere kosten werving en selectie) en twee baten voor de overheid (5, Lagere kosten uitkeringen en 4, Lagere kosten arbeidsmarktoeleiding). Dit betreft in alle vier de gevallen voor de drie genoemde stakeholders (deelnemers, Alliander en gemeenten) belangrijke directe effecten. Op basis van de voor deze studie bestudeerde andere MKBA's mag ook verwacht worden dat dit in omvang belangrijke effecten zijn.

Drie effecten hebben een beoordeling van ++ of ++ / +++, Betere kwaliteit van leven, Verminderde productiviteit stagebegeleider en Lagere kosten zorg en hulpverlening. Voor dit laatste effect geldt dat de beoordeling ++ inhoudt dat de berekening meer een indicatie van de orde van grootte is dan een harde doorrekening. Alle drie deze effecten

47 Actieve maatschappelijke participatie is geen zelfstandig effecten gezien de grote overlap met de effecten Hoger inkomen en verbetering kwaliteit leven)

zijn in andere MKBA's voor projecten in dit domein al wel eens doorgerekend in een of meerdere van de MKBA studies die ten behoeve van deze analyse zijn bestudeerd.

Drie en waarschijnlijk vier effecten kunnen alleen kwalitatief worden beschreven en niet worden berekend. Dit betreft echter vooral de indirecte effecten voor de bredere samenleving zoals Meer draagvlak / acceptatie vluchtelingen of het indirecte effect van de Versterking van het imago van Alliander. In er belangrijke / grote effecten.

Concluderend kan worden gesteld dat over het geheel gezien een doorrekening van de maatschappelijke kosten en baten van het statushoudersproject van Alliander uitvoerbaar is. Vier belangrijke effecten kunnen relatief goed worden berekend en van de omvang van drie andere belangrijke effecten kan minimaal een richting / indicatie worden gegeven. Vier effecten kunnen alleen kwalitatief worden beschreven.

Voor een volledige MKBA conform de daarvoor geldende richtlijnen (zie ook hoofdstuk 2) dient de gebruikte input voldoende hard onderbouwd te worden. Bij een deel van de effecten van het Alliander traject statushouders kan hier niet volledig aan worden voldaan (in ieder geval de effecten met een beoordeling +, ++ en ++/+++). Voor de doorrekening van alle effecten zijn immers de nodige aannames en inschattingen nodig. De uitkomsten hebben daardoor altijd een bepaalde mate van onzekerheid en zullen vooral de richting van het maatschappelijk rendement in een bepaalde bandbreedte weergeven. Dit geldt overigens voor veel studies naar de maatschappelijke kosten en baten in het sociaal domein (inclusief arbeidsmarktbeleid).

Toch kan een berekening van de maatschappelijke kosten en baten volgens de basisprincipes van de MKBA methodiek in ieder geval in belangrijke mate inzicht bieden in de richting van de kosten en baten van het project. Het is daarbij aan te raden om te werken met bandbreedtes voor in ieder geval de baten om zo recht te doen aan de onzekerheden die met een dergelijke analyse gepaard gaan. Daarnaast biedt dit ook meer houvast voor de manier waarop de uiteindelijke uitkomsten geïnterpreteerd kunnen worden.

Een mogelijk interessant alternatief voor betrokken partijen is een meer financieel ingestoken analyse. In een dergelijke analyse wordt alleen naar de effecten gekeken waar, direct vanuit het project, kosten voor worden gemaakt of die besparingen opleveren.. Dit betreft dan naast de directe uitvoeringskosten van het project in ieder geval de effecten:

- 5 Lagere kosten uitkering.
- 6 Lagere kosten gemeenten arbeidsmarkttoeleiding.
- 7 Lagere wervings- & selectie- en opleidingskosten Alliander.
- 8 Verminderde productiviteit stagebegeleider Alliander.

Voordeel van deze onderzoeksaanpak is dat deze effecten allemaal relatief goed door te rekenen zijn. Daarnaast hebben deze effecten vooral betrekking op de twee centrale beslissende partijen: de gemeente (die moet instemmen om gedurende een deel van het leertraject een eventuele uitkering door te laten lopen) en Alliander als werkgever, initiatiefnemer en primaire financier van het project.

et nadeel is echter dat belangrijke effecten zoals, een betere kwaliteit van leven, buiten de analyse gehouden worden. Wel zouden de overige effecten kwalitatief kunnen worden uitgewerkt. Hierbij zou ook in kwalitatieve zin een indicatie van de impact van het effecten gegeven kunnen worden.

Literatuur

- Auer, D. (2018) *Language Roulette - The Effect of Random Placement on Refugee's Labour Market Integration*. Journal of Ethnic and Migration Studies, 44(3), 341– 362.
- Aydemir, A. (2003). *Effects of business cycles on the labour market assimilation of immigrants*. Analytical Studies Branch research paper series, Ottawa, Canada.
- Bakker, L. (2016). *Seeking Sanctuary in the Netherlands. Opportunities and obstacles to refugee integration*. Rotterdam: Erasmus Universiteit.
- Benton, M. & P. Diegert (2018). *A Needed Evidence Revolution: Using Cost-Benefit Analysis to Improve Refugee Integration Programming*. Washington DC: Migration Policy Institute.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2017) *Van opvang naar integratie. Cohortstudie van recente asielmigranten*. Den Haag: CBS
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2018). *Uit de startblokken. Cohortstudie naar recente asielmigratie*. Den Haag: CBS.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2018). *De waarde van een startkwalificatie op de arbeidsmarkt*. Den Haag: CBS.
- Colic-Peisker, V., & Tilbury, F. (2007) *Refugees and Employment: The effect of visible difference on discrimination*. Perth: Centre for Social and Community Research Murdoch University.
- Centraal Planbureau (2017) *QALY-tijd. Nieuwe medische technologie, kosteneffectiviteit en richtlijnen*. Den Haag: CPB.
- CPB (2018) *Waarde van een startkwalificatie op de arbeidsmarkt*. Den Haag: CPB.
- Cuelenaere, B., Zutphen, F. van, Aa, R. van der, Willemsen, A. & M. Wilkens (2009) *MKBA voortijdig schoolverlaten*. Rotterdam: Ecorys.
- Engbersen, G., Dagevos, J., Jennissen, R., Bakker, L. & Leerkes, A. m.m.v. Klaver, J., & Odé, A. (2015). *Geen tijd verliezen: van opvang naar integratie van asielmigranten. WRR-Policy Brief 4. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid*.
- De Jong, M., Nijhoff, K., Wilbrink, D., Sjoer, E. & E. de Vries (2019) *Syrische vluchtelingen aan het werk; Eindrapportage en onderzoekverantwoording*. Zwolle: Windesheim.
- Hamdi, A., Beek, L. van, Bakker, H. & W. Spit (2015) *Perspectiefbanen. Maatschappelijke kosten en baten*. Rotterdam: Ecorys.
- Kahmann, M., Winter, de S., Gruijter, M. de & I. Razenberg (2018) *VluchtelingenWerk IntegratieBarometer 2018. Een onderzoek naar de ervaringen van vluchtelingen met inburgering*. Amsterdam: VluchtelingenWerk.
- Kanas, A., & F. van Tubergen (2009). *The impact of origin and host country schooling on the economic performance of immigrants*. Social Forces, 88(2), pp. 893-915.
- Kippersluis, H., Doorslaer, van E. & T. Van Ourti (2009) *Gezondheid, inkomen en werk gedurende de levenscyclus*. In: VGE Bulletin juni 2009.
- Klaver, J., Witkamp, B., Paulussen-Hoogeboom, M., Slotboom, S., & J. Stouten (2014). *VluchtelingenWerk IntegratieBarometer 2014. Een onderzoek naar de integratie van vluchtelingen in Nederland*. Amsterdam: VluchtelingenWerk Nederland.
- Larsen, V. en M. Lubbe (2017) *MKBA Amsterdamse aanpak statushouders. Rendement van meer en eerder investeren*. Amsterdam: LPBL.
- Maliepaard, M., Witkamp, B. & R. Jennissen (2017). *Een kwestie van tijd? De integratie van asielmigranten: een cohortonderzoek*. WODC CAHIER, 2017-3, Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
- Pharos (2016) *Kennissynthese gezondheid van nieuwkomende vluchtelingen en indicaties voor zorg, preventie en ondersteuning*. Utrecht: Pharos.
- Razenberg, I., Kahmann, M., Gruijter, M. de & E. Damhuis (2018) *Monitor gemeentelijk beleid arbeidstoeleiding vluchtelingen 2018. Het belang van blijvende aandacht voor (stappen naar) werk*. Kennisplatform Integratie en Samenleving.
- Pomp, M., Schoenmaker, C. & J. Polder (2014) *Op weg naar maatschappelijke kosten-batenanalyses voor preventie en zorg, Themarapport Volksgezondheid Toekomst Verkenning*. Den Haag: RIVM.

Rooijen, van M., Kahmann, M., Elferink, J. & B. Avrić (2018) *Financiële sociale zelfredzaamheid van nieuwkomers. Een verkenning van het landelijke en lokale beleid*. Kennisplatform Integratie en Samenleving.

Hof, B., Klaveren, C. van & A. Heyma (2009) *Maatschappelijke baten van het opheffen van onderwijsachterstanden. Berekeningen op basis van kengetallen*. Amsterdam: SEO.

SER. (2018a) Signalering Vluchtelingen en Werk: een nieuwe tussenbalans. *Inventarisatie en analyse initiatieven gericht op vergroten maatschappelijke participatie statushouders*. Den Haag: Sociaal-Economische Raad.

Stavenuiter, M., Tinnemans, K., Kahmann, M & M. Van der Hoff (2019) *Statushouders tussen droombaan en realiteit. De werking van twee interventies voor arbeidstoeleiding (VIP en NVA Werktrajecten)*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

UAF jaarverslag UAF 2017. <https://www.uaf.nl/Portals/13/Jaarverslag/2017/Jaarrekening%202017.pdf?ver=2018-06-29-142030-303×tamp=1530353588508>

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2015) *De Staat van de Gemeenten. Speciale editie vluchtelingen*. Vrooman C., Hoff S., Otten F., Bos W. et al. (2014) *Armoedesignalement 2014*. Den Haag: SCP/CBS; 2014.

Vroome, de T. & F. van Tubergen (2010) *The Employment Experience of Refugees in the Netherlands*. International Migration Review, 44(2), 376–403.

Websites

<https://www.migrationpolicy.org/research/cost-benefit-analysis-refugee-integration-programming>

Centraal Bureau voor de Statistiek, dashboard cohortstudie asielmigranten; <https://public.tableau.com/profile/centraal.bureau.voor.de.statistiek#!/vizhome/Dashboard-cohortstudieasiel2018/Welkom>

Colofon

Opdrachtgever
Auteurs

Omslag
Foto
Uitgave

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Drs. A. Hamdi
Merel Kahmann
Ontwerppartners, Breda
Mylene Siegers
Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-959-4

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2019.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Met het Programma Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt (VIA) zet het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) in op het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van mensen met een migratieachtergrond. In opdracht van het ministerie heeft het Verwey-Jonker Instituut onderzocht of voor bestaande projecten op dit gebied het maatschappelijk rendement kan worden aangetoond.

In deze studie is het 'Leertraject Statushouders' van energie netwerkbedrijf Alliander onderzocht. Alliander heeft een groeiend tekort aan werknemers en zet met een leertraject statushouders in op het vergroten van de pool van geschikt technisch personeel. De statushouders krijgen taallessen en worden in een leertraject met opleiding en stage, opgeleid tot monteur. Alle deelnemers die slagen krijgen een arbeidsplaats aangeboden. De studie beschrijft de opzet van het project, geeft inzicht in de te verwachten maatschappelijke effecten en de mogelijkheid om deze door te rekenen en af te zetten tegen de projectkosten.